

GMINA NIEGOWA

PROGRAM USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY NIEGOWA WRAZ Z INWENTARYZACJĄ

**INSTYTUT GOSPODARKI SUROWCAMI MINERALNYMI I ENERGIA
POLSKIEJ AKADEMII NAUK**
**MINERAL AND ENERGY ECONOMY RESEARCH INSTITUTE
OF THE POLISH ACADEMY OF SCIENCES**

ul. J. Wybickiego 7

31-261 Kraków

Bank Pekao S.A.
35 1240 4722 1111 0000 4852 6014
NIP: 675-000-19-00

e-mail: centrum@min-pan.krakow.pl
www: <http://www.min-pan.krakow.pl>

Tel.: sekretariat (+48 12) 632 38 35
centrala: (+48 12) 632 33 00
fax: (+48 12) 632 35 24

Zamawiający:
Gmina Niegowa
ul. Sobieskiego 1
42-320 Niegowa

PROGRAM

USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY NIEGOWA WRAZ Z INWENTARYZACJĄ

Kierownik zespołu autorskiego:

dr inż. Beata Kłojzy-Karczmarczyk

Kraków - Niegowa, 2011

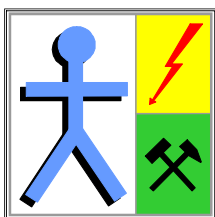
Zamawiający:

Gmina NIEGOWA
ul. Sobieskiego 1
42-320 Niegowa

**PROGRAM
USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST
Z TERENU GMINY NIEGOWA
WRAZ Z INWENTARYZACJĄ**

Wykonano zgodnie z umową nr rej. 25 (C-2)11

Wykonawca:

Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią
Polskiej Akademii Nauk
ul. Wybickiego 7
31-261 Kraków

Pracownia Badań Środowiskowych i Gospodarki Odpadami
tel. (012) 633 58 69
e-mail: beatakk@min-pan.krakow.pl

Zespół autorski:

dr inż. Beata Kłojzy-Karczmarczyk

dr inż. Said Makoudi

mgr inż. Janusz Mazurek

tech. Jan Żółtek

Spis treści

1.	Informacje ogólne	5
1.1.	Wprowadzenie oraz podstawa opracowania.....	5
1.2.	Charakterystyka ogólna gminy Niegowa.....	6
1.3.	Charakterystyka azbestu i odpadów zawierających azbest.....	7
1.4.	Zanieczyszczenie środowiska i wpływ azbestu na zdrowie człowieka.....	15
1.5.	Podstawowe akty prawne.....	17
2.	Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest.....	23
2.1.	Inwentaryzacja wśród gospodarstw indywidualnych.....	27
2.2.	Inwentaryzacja wśród obiektów będących we władaniu Gminy	32
2.3.	Inwentaryzacja wśród obiektów placówek oświatowych.....	32
2.4.	Inwentaryzacja obiektów należących do firm, przedsiębiorstw i innych instytucji	31
2.5.	Inwentaryzacja obiektów podziemnych	35
2.6.	Zestawienie wyników inwentaryzacji.....	36
3.	Ocena jakościowa wyrobów zawierających azbest.....	37
3.1.	Ocena pilności usuwania zinwentaryzowanych wyrobów wśród gospodarstw indywidualnych.....	40
3.2.	Ocena pilności usuwania zinwentaryzowanych wyrobów w obiektach należących do Gminy.....	41
3.3.	Ocena pilności usuwania zinwentaryzowanych wyrobów w obiektach placówek oświatowych.....	41
3.4.	Ocena pilności usuwania zinwentaryzowanych wyrobów w obiektach należących do firm, przedsiębiorstw i innych instytucji	42
3.5.	Zestawienie jakościowe wyrobów zawierających azbest na obszarze gminy Niegowa.....	44
4.	Możliwości i sposoby usuwania wyrobów zawierających azbest.....	46
4.1.	Szkolenia i akcje informacyjno-edukacyjne.....	46
4.2.	Warunki bezpieczeństwa przy usuwaniu odpadów zawierających azbest.....	49
5.	Unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest	56
5.1.	Charakterystyka proponowanych składowisk odpadów zawierających azbest.....	57
5.2.	Wykaz dostępnych składowisk przyjmujących odpady zawierające azbest	59
6.	Cele i terminy realizacji założeń programu	64
7.	Harmonogram realizacji programu	68
7.1.	Harmonogram realizacji zadań podstawowych.....	68
7.2.	Wariantowość usuwania wyrobów zawierających azbest.....	69
8.	Szacowane nakłady finansowe na realizację zadania.....	75
8.1.	Nakłady finansowe dla demontażu, transportu i składowania odpadów zawierających azbest.....	76
8.2.	Sposoby i możliwości pozyskania środków finansowych.....	82
8.2.1.	Instrumenty ogólnokrajowe.....	84
8.2.2.	Instrumenty wojewódzkie	86
9.	Sposób monitoringu i oceny wdrażania programu	88
9.1.	Monitorowanie realizacji założeń programu	88
9.2.	Wskaźniki oceny wdrażania programu.....	89
10.	Podsumowanie.....	91
	Spis podstawowych wykorzystanych materiałów.....	96
	Spis załączników.....	98

1. INFORMACJE OGÓLNE

1.1. WPROWADZENIE ORAZ PODSTAWA OPRACOWANIA

Opracowanie „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa wraz z inwentaryzacją” wykonano na podstawie umowy nr rej. 25(C-2)11 zawartej pomiędzy Gminą Niegowa z siedzibą ul. Sobieskiego 1, 42-320 Niegowa, a Instytutem Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN, ul. Wybickiego 7, Kraków, w dniu 30.05. 2011 roku.

Opracowanie wykonano z uwzględnieniem wymogów obowiązujących aktów prawnych (na dzień rozpoczęcia umowy), w szczególności:

- Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 roku w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest. (Dz. U. Nr 71 z roku 2004, poz. 649),
- Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 5 sierpnia 2010 zmieniającym rozporządzenie w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 162 z roku 2010, poz. 1089).
- Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 roku w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. Nr 8 z roku 2011, poz. 31).

W opracowaniu wykorzystano materiały udostępnione przez Referat Rozwoju Gospodarczego, Rolnictwa, Gospodarki Gruntami i Promocji Gminy Urzędu Gminy w Niegowie. Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa wraz z inwentaryzacją jest zgodny z przepisami prawnymi obowiązującymi w Polsce oraz Unii Europejskiej, a także z innymi dokumentami w przedmiotowym zakresie, m.in. z:

- Ustawą Prawo Ochrony Środowiska z dnia 27 kwietnia 2001r. (tekst jednolity z 2008r., Dz. U. Nr 25, poz. 150 ze zm.)
- Ustawą o Odpadach z dnia 27 kwietnia 2001r. (tekst jednolity z 2010r., Dz. U. Nr 185, poz. 1243),
- Programem usuwania wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski, 2002 r.,
- Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032,
- Planem Gospodarki Odpadami dla Gminy Niegowa na lata 2004-2008.

Opracowanie Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa wraz z inwentaryzacją obejmuje zagadnienia:

- Inwentaryzację wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Niegowa wraz z oceną.
- Zestawienie ilościowe i jakościowe materiałów zawierających azbest dla gminy Niegowa w układzie trzech stopni pilności.
- Określenie celów o różnych terminach realizacji.
- Określenie możliwości i sposobu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa.
- Koszty związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest.
- Harmonogram realizacji gminnego programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.
- Sposób monitoringu i oceny wdrażania programu.
- Wskazówki edukacyjne z zakresu szkodliwości wyrobów zawierających azbest.

Dla potrzeb realizacji opracowania, Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN przeprowadził inwentaryzację wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Niegowa. Przeprowadzono inwentaryzację w terenie wśród gospodarstw indywidualnych (mieszkańców), inwentaryzację wyrobów znajdujących się na obiektach będących we władaniu Gminy, obiektach firm i przedsiębiorstw oraz inwentaryzację na pozostałych obiektach. Wypełnione ankiety wraz z oceną stanowią załącznik do opracowania.

1.2. CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA GMINY NIEGOWA

Gmina Niegowa jest gminą wiejską, liczy 5790 mieszkańców (informacja UG Niegowa - stan na 07.06.2011.). Powierzchnia gminy obejmuje obszar ok. 88 km².

Obszar gminy położony jest w północnej części województwa śląskiego, na wschodzie powiatu myszkowskiego. Miejscowość Niegowa położona jest w odległości 60 km od Katowic i 40 km od Częstochowy. W skład gminy wchodzi 20 sołectw: Antolka, Bliżyce, Bobolice, Brzeziny, Dąbrowno, Gorzków Nowy, Gorzków Stary, Ludwinów, Łutowiec, Mirów, Moczydło, Mzurów, **Niegowa**, Niegówka, Ogorzelnik, Postaszowice, Sokolniki, Tomiszowice, Trzebniów, Zagórze. Gmina graniczy z miastem i gminą Żarki, gminą Janów, gminą Lelów, gminą Irządze, gminą Kroczyce i gminą Włodowice.

Według podziału fizjograficznego Polski [Kondracki J. 1998] obszar gminy Niegowa należy do podprovincji Wyżyna Śląsko-Krakowska, makroregionu Wyżyna Krakowsko-Częstochowska, mezoregionu Wyżyna Częstochowska. Obszar gminy Niegowa leży na Wyżynie Częstochowskiej.

Gmina Niegowa jest gminą o charakterze rolniczym. Około 70% ogólnej powierzchni gminy to użytki rolne. Główna działalność, poza przetwórstwem rolno-spożywczym, to handel, usługi turystyczne, budowlane i transportowe.

1.3. CHARAKTERYSTYKA AZBESTU I ODPADÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

Z terminem „azbest” związane są wyrażenia pochodzenia greckiego i łacińskiego: asbeste, amiante, eternit (*aeternitate*).

Asbeste - termin ten pochodzi od greckiego słowa ἀσβεστός – *asbestos*, które znaczy „niezniszczalny”

Amiante - termin stosowany dziś w języku francuskim, pochodzi od łaciny *amiantus* zapożyczony od greckiego ἀμιάντος - amiantos nieskalany - niegniłny, jest pierwszym terminem wyrażającym cechy surowca związane z odpornością na ogień.

Salamander - według starożytnej tradycji greckiej włókna azbestu to sierść salamandry, stąd nazwa salamander dla azbestu [Vogel L., 2009]

Eternit - jest to logo firmy „Eternit”, pochodzące od łaciny *aeternitate* – wieczność. Termin ten, stosowany po raz pierwszy na początku XX wieku przez wynalazcę azbestocementu Ludwiga Hatscheka do określenia cech swojego wynalazku „*Fibrociment*” – fibrocement, kojarzy się obecnie z płytami azbestowo-cementowymi.

Azbest i jego właściwości

Termin AZBEST oznacza ogólną nazwę dla minerałów z grupy serpentynitów i amfiboli, związanych ze skałami metamorficznymi, występujących w postaci włóknistych skupień [Polański A., 1974]. Pojęcie azbest jest określeniem przemysłowym.

Azbest należy do włóknistych minerałów zbudowanych z różnorodnych związków krzemu, tlenu i metali (magnez, żelazo) charakteryzujący się dużą elastycznością włókien,

odpornością na wysokie temperatury, znikomym przewodnictwem cieplnym i znikomą rozpuszczalnością w wodzie, odpornością na działanie kwasów i zasad. Stanowi przy tym naturalny składnik skorupy ziemskiej, występując we wszystkich częściach litosfery niezależnie od pochodzenia geologicznego.

Włókna azbestowe stanowią agregaty długich, cienkich i elastycznych włókien elementarnych (fibryle). Długość włókien azbestu jest różna i zależy od odmiany. Azbesty serpentynowe charakteryzują się większą długością włókien od azbestów amfibolowych.

Własności fizykochemiczne azbestu zmieniają się przy ogrzewaniu na skutek dehydratacji. Ogrzewany w temperaturze powyżej 110 °C traci 2/3 zaadsorbowanej wody, w temperaturze 370 °C – całość wody i jest to proces odwracalny. W temperaturach wyższych hydratacja staje się nieodwracalna. Temperatura topnienia azbestu wynosi ok. 1500 °C.

Właściwości termoizolacyjne i dźwiękochłonne, wytrzymałość na rozciąganie, elastyczność, a także odporność niektórych odmian azbestu na działanie kwasów, alkaliów i wody morskiej czynią zeń surowiec o szerokim zastosowaniu w ponad tysiącu opisanych technologii [Szeszenia-Dąbrowska N. 2003].

Tabela 1.1 - Odmiany azbestu

Odmiana	Odpowiednik mineralogiczny	Skład chemiczny
Grupa serpentynu		
Chryzotyl	Lizardyt, Antygoryt	$(\text{Mg}, \text{Fe}^{2+})_3[\text{Si}_2\text{O}_5](\text{OH})_2$
Grupa amfiboli		
Krocidolit	Riebeckit	$\text{Na}^2\text{Fe}_3^{2+}\text{Fe}_2^{3+}[\text{Si}_8\text{O}_{22}](\text{OH})_2$
Amosyt	Gruneryt	$(\text{Fe}^{2+}, \text{Mg})_7[\text{Si}_8\text{O}_{22}](\text{OH})_2$
Antofyllit	Antofyllit	$(\text{Mg}, \text{Fe}^{2+})_7[\text{Si}_8\text{O}_{22}](\text{OH})_2$
Aktynolit	Aktynolit	$\text{Ca}_2(\text{Fe}^{2+}\text{Mg})_5[\text{Si}_8\text{O}_{22}](\text{OH})_2$
Tremolit	Tremolit	$\text{Ca}_2\text{Mg}_5[\text{Si}_8\text{O}_{22}](\text{OH})_2$

Największe znaczenie przemysłowe ma azbest serpentynowy (chryzotylowy), tworzący w serpentynitach cienkie żyły, o giętkich włóknach około 0,1µm grubości. Jest on odporny na działanie wysokiej temperatury i czynników chemicznych, a także na ścieranie. Źle przewodzi ciepło. Azbest ten używany jest do wyrobu niepalnych materiałów budowlanych (wyrobów azbestowo-cementowych, materiałów izolacyjnych, okładzin ciernych, tkanin i farb ogniotrwałych itp). Azbest amfibolowy jest znacznie mniej

rozpowszechniony. Z uwagi na dużą kwasoodporność używany jest w przemyśle chemicznym.

Azbest chryzotylowy jest wytrzymały, elastyczny, ognioodporny, źle przewodzi ciepło, elektryczność i dźwięk. Jest odporny na alkalia, ale rozkłada się w kwasie solnym. Azbest amfibolowy jest kruchy i odporny na działanie kwasów.

Najczęściej spotykanymi odmianami krystalograficznymi minerałów azbestu jest chryzotyl (minerał serpentynowy) oraz krokidolit i amosyt (minerały amfibolowe). Odmiany te różnią się między sobą barwą, gęstością, budową, a przede wszystkim zawartością procentową składników: SiO_2 , Fe_2O_3 , FeO , MgO , CaO , Na_2O , N_2O .

Azbest, z uwagi na swoje zalety, był szeroko stosowany do **produkcji budowlanych wyrobów azbestowych**, wśród których największe zainteresowanie miały płyty i rury azbestowo-cementowe. Płyty były szeroko stosowane jako pokrycia dachowe, a rury, stosunkowo niewielkie ilości, do wykonywania instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych oraz jako przewody kominowe i zsypy w budynkach wielokondygnacyjnych. Polska Norma [PN-87 B-06612] podaje trzy rodzaje klasyfikacji wyrobów azbestowo-cementowych. Najbardziej adekwatny wydaje się być podział **wyrobów azbestowo-cementowych** w zależności od kształtu i przeznaczenia, wyróżniający następujące grupy:

- wyroby płytowe, w tym:
 - płyty płaskie ogólnego stosowania,
 - płytki dachowe,
 - płyty płaskie specjalnego stosowania,
 - płyty faliste,
 - kształtki,
- rury i elementy łączące,
- kształtki kanalizacyjne,
- kanały wentylacyjne,
- otuliny,
- wyroby i elementy architektoniczno-budowlane.

W zależności od ich gęstości objętościowej wyroby zawierające azbest oraz odpady azbestowe dzieli się na „miękkie” i „twarde”.

Materiały „miękkie” - łatwo pylące materiały zawierające azbest to materiały lub produkty (np. tekstylia azbestowe) charakteryzujące się dużym procentowym udziałem

azbestu, niską odpornością mechaniczną i niską gęstością. Pod naciskiem między palcami podatne są na zginięcie i łatwo uwalniają włókna azbestowe. Łatwo także ulegają uszkodzeniom, powodując wtedy znaczne emisje pyłu azbestowego. Grupa „miękkich” materiałów zawierających azbest obejmuje wyroby o gęstości objętościowej mniejszej od 1000 kg/m^3 . Zawierają one powyżej 20 % azbestu. Wśród najczęściej stosowanych „miękkich” materiałów zawierających azbest można wyróżnić:

- materiały termoizolacyjne,
- natryski azbestowe,
- wata azbestowa,
- tektura azbestowa
- wyroby tekstylne
- zaprawy o niskiej gęstości (<1)
- szczeliwa plecione,
- filtry powietrza, gazów i cieczy.

Źródłem znaczących emisji pyłu są „miękkie” wyroby zawierające azbest stosowane wewnątrz pomieszczeń w postaci izolacji cieplnej, dodatków do materiałów wykończeniowych, farb i lakierów. Problem znacznych emisji wewnątrz pomieszczeń ma miejsce głównie w krajach wysoko uprzemysłowionych, gdzie na dużą skalę stosowano „miękkie” materiały zawierające azbest m.in. w budynkach użyteczności publicznej.

Materiały „**twarde**” - słabo pyłące to wyroby charakteryzujące się dużym stopniem zwięzłości włókien azbestu oraz dużym udziałem spoiwa, głównie cementowego. Są to takie materiały, których mechaniczna obróbka (rozbijanie, zrzucanie, cięcie, wiercenie otworów, szlifowanie i inne) stwarza niebezpieczeństwo dla zdrowia. Grupa „twardych” materiałów zawierających azbest obejmuje wyroby o gęstości objętościowej powyżej 1000 kg/m^3 , zawierające poniżej 20% azbestu. Wśród „twardych” materiałów zawierających azbest można wyróżnić:

- uszczelki płaskie,
- wyroby azbestowo-cementowe (płyty faliste, płaskie oraz płyty „caro”),
- wyroby winylowo-azbestowe,
- kleje, kity, szpachlówki i zaprawy cementowe o wysokiej gęstości,
- nawierzchnia dróg,

- tarcia cierne

Do materiałów „twardych” – słabo pyłących zaliczane są między innymi powszechnie stosowane w Polsce w latach 70 - tych, faliste i płaskie płyty azbestowo-cementowe, wykorzystywane jako pokrycia dachowe w budynkach jednorodzinnych lub elewacje w budownictwie wielokondygnacyjnym. W znacznie mniejszym stopniu stosowane były rury azbestowo-cementowe w sieciach wodociągowych, kanalizacyjnych czy do budowy kominów i zsypów. Włókna azbestu w tych wyrobach, w postaci włókien chryzotylu – odmiana mniej szkodliwa od krokidolitu (azbestu amfibolowego) - są mocno związane spoiwem cementowym.

Zastosowanie azbestu

Azbest jako minerał użytkowy jest znany od neolitu. Już wtedy stanowił dodatek do wyrobów ceramicznych. W starożytności, Grecy stosowali go do wyrobu knotów do lamp oliwnych. W XIX wieku azbest był stosowany do produkcji ogniotrwałych tkanin, a w XX wieku stał się surowcem powszechnie stosowanym w budownictwie. Od 1997 roku azbest został zakazany do przetwarzania i wykorzystania w większości krajów europejskich.

Prehistoryczne zastosowanie

Począwszy od neolitu tj. ok. 4500 p.n.e. ludzkość zachwycała się właściwościami „cudownych włókien”. Badania archeologiczne udowodniły, że włókna tego cudownego minerału były już w okresie neolitu stosowane do produkcji wyrobów ceramicznych w Europie i w Azji południowo-wschodniej [Vogel L., 2009]

Starożytne zastosowanie

Strabon, grecki geograf, w “Geografii Uniwersalnej” donosił, że na wyspie Eubea w Grecji znajdowano skałę, którą można czesać i tkać. Z otrzymanej tkaniny wykonano obrusy i chusteczki, które czyszczono przez wrzucanie do ognia. Stosowano azbest także do wyrobu knotów do lamp oliwnych [Perret V. - <http://www.amiante-info.ch>].

Rzymski geograf i przyrodnik Pliniusz Starszy, w I wieku n.e, opisując w „Historii Przyrodniczej” pochodzenie skały, donosił, że grecy ją nazywali *asbestos*. „*Substancja ta pochodzi z pozbawionych deszczu i spalonych przez indyjskie słońce pustyń; tu, wśród strasznych gadów, uodparnia się, na działanie ognia; jest rzadka i trudna do tkania, gdyż jest*

*krótka; jest w dodatku koloru rudego; ogień daje jej blasku bieli. Szczęśliwy znalazca sprzedaje ją drożej od najpiękniejszych peret; Grecy nazywali ją **asbeste**, nazwa, która już wskazuje na jej właściwości (asbestos – niezniszczalny)* [Perret V. <http://www.amiante-info.ch>]. Pliniusz Starszy, w „Historii Przyrodniczej” pisze dalej, że „wynaleziono lniane płótno zwane „linum vivum” „żywy len, którego płomień nie niszczy”; widzieliśmy jak rzucając do paleniska jadalni obrusy czyściły się, a po wyjęciu z ognia stały się bielsze aniżeli prane w wodzie. Z owego materiału wykonuje się także całuny królewskie, które oddzielają prochy od popiołu ogniska”. [Perret V. <http://www.amiante-info.ch>].

Współczesne zastosowanie

Współcześnie, azbest miał bardzo szerokie zastosowanie w różnego rodzaju technologiach przemysłowych, budownictwie, energetyce, transporcie. W Polsce największe ilości azbestu zużywano w różnych procesach produkcyjnych w latach 70-tych ubiegłego stulecia.

W latach 20-tych XIX wieku, początkowo we Włoszech, następnie w całej Europie i na całym świecie, azbest znalazł zastosowanie w postaci ogniotrwałych ubrań dla strażaków. Tkaniny azbestowe znalazły również zastosowanie w przemyśle włókienniczym w konfekcji ogniotrwałej odzieży. Następnie, w okresie rozkwitu produkcji silników parowych, azbest znalazł zastosowanie w przemyśle stoczniowym, gdzie początkowo wykorzystywano wyroby azbestowe w silnikach statków, a następnie także jako natryski azbestowe i materiały termoizolacyjne.

Na początku XX wieku inżynier austriacki Ludwik Hatschek, na podstawie właściwości azbestu i cementu opracował we Francji technologię azbestocementu. Okazało się, że wynalazek posiada bardzo dobre właściwości fizyczne i chemiczne. Wyprodukowana płyta azbestowo-cementowa jest lekka, niepalna i odporna na działanie kwasów. Stanowiła, zatem znakomity materiał budowlany na pokrycie dachowe i ocieplenie elewacji budynków [Crocq B., 1998].

W Polsce, azbest był stosowany w budownictwie głównie do produkcji płyt azbestowo-cementowych jako pokrycia dachowe i ocieplania elewacji budynków; w mniejszym stopniu stosowano azbest do produkcji rur azbestowo-cementowych (wysokociśnieniowe, kanalizacyjne, przewody wentylacyjne). Azbest rzadko był stosowany wewnątrz budynków jako natryski azbestowe bądź materiał termoizolacyjny.

W krajach zachodnich powszechnie stosowano natryski azbestowe wewnątrz budynków na konstrukcje stalowe jako ognioochronna osłona zabezpieczająca stalowe konstrukcje budynków (wieżowców). W tych krajach, w latach 70-tych stosowano także włókna azbestu jako dodatek do materiałów wykończeniowych w budynkach użyteczności publicznej.

W Polsce takie zastosowanie jest rzadko spotykane. Za tym przemawiają dane zawarte w „Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”. Według „Programu...” na terenie kraju znajdowało się ok. 15,5 mln Mg wyrobów zawierających azbest, w tym 14,9 Mg płyt azbestowo-cementowych i 0,6 mln Mg rur i innych wyrobów azbestowo-cementowych. W „Programie” nie zidentyfikowano jednak ilości wyrobów zawierających azbest znajdujących się w obiektach przemysłowych i infrastrukturalnych.

Jak donosi literatura [Brzozowski A., Obmiński A., 2004], w polskim budownictwie przemysłowym stosowano w latach 1970-1980 miękkie łatwo pyłące materiały zawierające azbest w postaci tynków i natrysków w celach ognioochronnych w konstrukcjach stalowych i drewnianych obiektów wymagających szczególnej ochrony przeciwpożarowej.

Poza powszechnym wykorzystaniem w budownictwie, azbest znalazł w praktyce szerokie zastosowanie. Azbest był stosowany do produkcji różnorodnych artykułów codziennego użytku: papier bibułowy, kartony, „siatki azbestowe” do kuchenek gazowych, tostery, kurtyny teatralne, tkaniny ognioodporne, koce gaśnicze, itp.

Azbest znalazł także zastosowanie w energetyce, w przemyśle chemicznym, spożywczym, motoryzacyjnym, hutniczym i stoczniowym.

W przemyśle energetycznym materiały zawierające azbest stosowano w elektrociepłowniach i elektrowniach w kominach (sznur azbestowy), chłodniach (płyty azbestowo-cementowe), zraszalnikach (sznur azbestowy) oraz w sieciach ciepłowniczych (osłona termoizolacyjna) [Kuzio S., IGO]

W przemyśle motoryzacyjnym włókna azbestu znalazły zastosowanie jako materiał termoizolacyjny w silnikach pojazdów mechanicznych, w różnorodnych elektrycznych urządzeniach grzewczych. Włókna azbestu wykorzystywano także w produkcji różnorodnych

uszczerek, sprzęgieł i hamulców stosowanych w miejscach wymagających zwiększonej odporności na wysoką temperaturę. Azbest był powszechnie stosowany w kolejnictwie, w lotnictwie i w przemyśle stoczniowym [<http://www.pip.gov.pl/html/pl/doc/>].

W przemyśle chemicznym azbest wykorzystano m.in. w procesach produkcji chloru [Kuzio S. IGO] oraz w hutach szkła do wałów z azbestu chryzotylowego stosowanych do ciągnięcia szkła.

Powstawanie odpadów zawierających azbest

Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 roku o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (tekst jednolity z dnia 18 grudnia 2003 r., Dz. U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20 ze zm.) praktycznie zamknęła okres stosowania wyrobów zawierających azbest w Polsce, pozostaje natomiast problem sukcesywnego usuwania zużytych wyrobów, w sposób niezagrażający zdrowiu ludzi i zanieczyszczaniu środowiska. Zgodnie z wymienioną ustawą, produkcja płyt została zakończona w 1998 roku.

Powołując się na Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032, na terenie kraju znajduje się jeszcze w użytkowaniu ok. 14,5 mln Mg wyrobów zawierających azbest, w tym 14,9 Mg płyt azbestowo-cementowych na dachach i fasadach polskich budynków i 0,6 mln Mg rur i innych wyrobów azbestowo-cementowych. W „Programie...” nie zidentyfikowano ilości wyrobów zawierających azbest znajdujących się w obiektach przemysłowych i infrastrukturalnych. **W najbliższych latach wyroby te będą sukcesywnie usuwane, stając się wtedy odpadem niebezpiecznym** [Ministerstwo Gospodarki, 2009]. Zgodnie z obowiązującą klasyfikacją odpadów, stanowiącą załącznik do Rozporządzenia Ministra Środowiska, z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów [Dz. U. Nr 112 z 2001 r., poz. 1206] odpady azbestowe wymienione są w następujących grupach odpadów:

06	Odpady z produkcji, przygotowania, obrotu i stosowania produktów przemysłu chemii nieorganicznej,
06 07 01*	Odpady azbestowe z elektrolizy
06 13 04*	Odpady z przetwarzania azbestu
10	Odpady z procesów termicznych,
10 11 81*	Odpady zawierające azbest
10 13 09*	Odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo-azbestowych

15	Odpady opakowaniowe; sorbenty, tkaniny do wycierania, materiały filtracyjne i ubrania ochronne nieujęte w innych grupach,
15 01 11*	Opakowania z metali zawierające niebezpieczne porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest), włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi
16	Odpady nieujęte w innych grupach,
16 01 11*	Okładziny hamulcowe zawierające azbest
16 02 12*	Zużyte urządzenia zawierające wolny azbest
17	Odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej (włączając glebę i ziemię z terenów zanieczyszczonych)
17 06 01*	Materiały izolacyjne zawierające azbest
17 06 05*	Materiały konstrukcyjne zawierające azbest

1.4. ZANIECZYSZCZENIE ŚRODOWISKA I WPŁYW AZBESTU NA ZDROWIE CZŁOWIEKA

Azbest jest nazwą przemysłową grupy minerałów włóknistych, które pod względem chemicznym są uwodnionymi krzemianami magnezu, żelaza, wapnia i sodu. Chorobotwórcze działanie azbestu następuje w wyniku wdychania włókien, zawieszonych w powietrzu. Dopóki włókna nie są uwalniane do powietrza i nie występuje ich wdychanie, wyroby z udziałem azbestu nie stanowią zagrożenia dla zdrowia. Na występowanie i typ patologii wpływa rodzaj azbestu, wymiary tworzących go włókien i ich stężenie oraz czas trwania narażenia.

Ze względu na swoje właściwości i niezniszczalność, azbest wprowadzony do środowiska utrzymuje się w nim przez czas nieokreślony. Oznacza to trwały charakter zanieczyszczenia lub skażenia poszczególnych komponentów środowiska. Zanieczyszczenie lub skażenie środowiska przyrodniczego azbestem oznacza:

- skażenie powietrza pyłami azbestowymi, zwłaszcza najbardziej niebezpieczną dla człowieka frakcją respirabilną, tj. włókna o długości powyżej 5 mikrometrów o maksymalnej średnicy 3 mikrometrów i o stosunku długości włókna do jego grubości nie jest mniejszy niż 3 do 1.
- skażenie gleb, które powoduje reemisję pyłów azbestu.

Dla stężeń azbestu w powietrzu podane są najwyższe dopuszczalne stężenia (NDS), wyrażone zarówno liczbą włókien azbestu w 1cm^3 , jak i ilością pyłu całkowitego w mg/m^3 . W przypadku koncentracji azbestu w glebach brak jest światowych, europejskich i krajowych kryteriów ustalających dopuszczalne poziomy zanieczyszczenia. Zanieczyszczenie gruntu lub gleb azbestem jest jednak zagadnieniem istotnym, gdyż powoduje jego reemisję do

środowiska. W pracy Obmińskiego [2000] podano, na podstawie własnych badań, że stężenia niezwiązanego azbestu przekraczające 0,02% wymagają rekultywacji, z racji reemisji pyłów. W celu wyeliminowania reemisji azbestu konieczne jest przeprowadzanie odpowiednich zabiegów ograniczających pylenie [Dyczek 2000, Obmiński 2000].

W ostatnich latach, zarówno w Polsce jak i na świecie, jednoznacznie zabroniono stosowania wyrobów zawierających azbest. Natomiast od początku XX wieku do lat osiemdziesiątych, azbest był szeroko stosowany w materiałach izolacyjnych i ściernych, głównie w budownictwie komunalnym i przemysłowym. Obecnie każde działanie związane z demontażem wyrobów zawierających azbest jest związane z powstawaniem odpadów zaliczanych, z uwagi na obecność azbestu, do grupy odpadów niebezpiecznych.

Zagrożenie azbestem dla człowieka jest wynikiem wprowadzenia go poprzez drogi oddechowe, przy czym stopień zagrożenia zależy od rodzaju pyłu, wielkości i gęstości włókna i czasu oddziaływania. Im mniejsze i krótsze są włókna, tym są one bardziej odpowiedzialne za wywoływanie zmian chorobowych o charakterze rakowym. Włókna mniejsze są wdychane, a większe osiadają we wcześniejszych odcinkach dróg oddechowych i nie docierają do pęcherzyków płucnych. Istniejące dowody epidemiologiczne pozwalają stwierdzić, że wszystkie typy azbestu powodują raka płuc [Szeszenia-Dąbrowska N., Siuta J., 1998]. Najbardziej zagraża zdrowiu azbest niebieski (krokidolit) zawierający około 16 % włókien respirabilnych, to znaczy takich, które mogą występować w trwałej postaci w powietrzu i przedostawać się z wdychanym powietrzem do pęcherzyków płucnych.

W efekcie oddziaływania pyłów azbestowych stwierdzono możliwość występowania takich schorzeń jak: pylica azbestowa, rak płuc oraz azbestoza. Doniesienia kliniczne i epidemiologiczne sugerują, że inne nowotwory: krtani, żołądka i jelit, trzustki, jajnika oraz chłoniaków mogą być związane z obecnością pyłu azbestowego w powietrzu wdychanym [Szeszenia-Dąbrowska N., Siuta J., 1998].

Wyróżnia się trzy typy ekspozycji na pył azbestowy: ekspozycję zawodową, parazawodową i środowiskową. Różnią się one w sposób istotny wielkością stężeń, ich rozmiarami, długością trwania narażenia, a co za tym idzie skutkami dla zdrowia i wielkością ryzyka występowania określonych nowotworów złośliwych.

Przeprowadzone w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie badania nie dostarczyły dowodów zwiększonego ryzyka występowania nowotworów związanych ze spożywaniem pokarmów i wody zanieczyszczonej azbestem. Tak więc azbest jest nieszkodliwy, o ile jest on

izolowany od atmosfery. Zagrożeniem dla człowieka jest forma azbestu wdychana z powietrzem atmosferycznym.

Istnieje realne zagrożenie skażeniem środowiska pyłem azbestu, pochodzącym z tak zwanych „dzikich wysypisk odpadów” – szczególnie w lasach i odkrytych wyrobiskach. Ponadto występuje pylenie – w coraz większym stopniu – z uszkodzonych powierzchni płyt na dachach i elewacjach budynków. Poważny niepokój może budzić fakt, że usuwanie obecnie z dachów i elewacji wyrobów zawierających azbest przez przypadkowe i nieprofesjonalne firmy, zwiększa tylko zagrożenie pyłem azbestowym dla mieszkańców.

1.5. PODSTAWOWE AKTY PRAWNE

Zgodnie z **Rozporządzeniem Ministra Środowiska** z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112 z 2001 r., poz. 1206) materiały zawierające azbest należą do grupy odpadów niebezpiecznych. Odpadem stają się wyroby zawierające azbest usunięte z miejsca ich wykorzystania. Na podstawie dostępnej literatury 30 lat użytkowania szarej, niemalowanej płyty dachowej zawierającej azbest oraz malowanej płyty elewacyjnej zawierającej azbest, stanowi graniczny okres ich bezpiecznego użytkowania. Najczęściej powstające odpady należą do dwóch grup:

Grupy 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest

Grupy 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest

PRZEGLĄD PODSTAWOWYCH USTAW I ROZPORZĄDZEŃ DOTYCZĄCYCH BEZPIECZNEGO POSTĘPOWANIA I OCHRONY PRZED AZBESTEM I MATERIAŁAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 ze zm). W przypadku występowania azbestu (Art. 30 ust. 3) właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, o którym mowa w ust. 1 w/w artykułu, jeśli ich realizacja m.in. może spowodować zagrożenie bezpieczeństwa ludzi, pogorszenie stanu środowiska bądź pogorszenie warunków zdrowotno-sanitarnych.

Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 roku o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (tekst jednolity z dnia 18 grudnia 2003 r., Dz. U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20 ze zm.). Ustawa informuje o zakazach wprowadzania na polski obszar celny wyrobów zawierających azbest, zakazie produkcji wyrobów zawierających azbest oraz o zakazie obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity, Dz.U. z dnia 23 stycznia 2008r. nr 25 poz. 150). Ustawa określa zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zasad zrównoważonego rozwoju. Ustawa ustaliła m.in. obowiązek składania przez wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, a także osoby prawne stosownych informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska.

Ustawa o odpadach z dnia 27 kwietnia 2001 roku (tekst jednolity z 2010 r., Dz. U. Nr 185 poz. 1243). Ustawa określa zasady postępowania z odpadami w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności zasady zapobiegania powstawaniu odpadów lub ograniczania ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko, a także odzysku lub unieszkodliwiania odpadów.

Ustawa z dnia 28 października 2002 roku o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych. (Dz. U. Nr 199, poz. 1671 z dnia 28 listopada 2002 r. ze zm.). Ustawa określa zasady przewozu drogowego towarów niebezpiecznych, wymagania w stosunku do kierowców i innych osób wykonujących czynności związane z tym przewozem oraz organy właściwe do sprawowania nadzoru i kontroli w tych sprawach.

Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 marca 1996 roku w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, wydzielanych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi (M.P. Nr 19, poz. 231). Określa jako niedopuszczalny dodatek azbestu w materiałach budowlanych, z terminem obowiązywania od dnia 1 stycznia 1997 r.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 roku w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112 z 2001 r., poz. 1206). Zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych w wymienionych niżej grupach i podgrupach z przypisanym kodem klasyfikacyjnym:

06 07 01* - odpady azbestowe z elektrolizy

06 13 04* - odpady z przetwarzania azbestu

10 11 81* - odpady zawierające azbest (z hutnictwa szkła)

10 13 09* - odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo-azbestowych

15 01 11* - opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi

16 01 11* - okładziny hamulcowe zawierające azbest

16 02 12* - zużyte urządzenia zawierające azbest

17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest

17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest

UWAGA: gwiazdka oznacza odpady niebezpieczne

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 roku w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy. (Dz. U. Nr 217 z 2002, poz. 1833 ze zm.). Rozporządzenie to określa wartości najwyższych dopuszczalnych stężeń chemicznych i pyłowych czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy:

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 roku w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71, 2004 r., poz. 649). Rozporządzenie określa:

- 1) obowiązki wykonawcy prac polegających na bezpiecznym użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest;
- 2) sposoby i warunki bezpiecznego użytkowania oraz usuwania wyrobów zawierających azbest;
- 3) warunki przygotowania do transportu i transport wyrobów i odpadów zawierających azbest do miejsca ich składowania;
- 4) wymagania, jakim powinno odpowiadać oznakowanie wyrobów i odpadów zawierających azbest.

Rozporządzenie nakłada na właścicieli lub zarządców obiektów budowlanych obowiązek dokonania przeglądu technicznego wyrobów zawierających azbest zgodnie z załącznikiem nr 1 do rozporządzenia. Jeden egzemplarz „oceny” należało złożyć do terenowego organu nadzoru budowlanego, co miało na celu dokonanie inwentaryzacji wyrobów wymagających usunięcia w danym rejonie w określonym przedziale czasowym. Wszystkie wyroby posiadające gęstość objętościową mniejszą niż 1000 kg/m³ oraz zużyte wyroby o gęstości większej niż 1000 kg/m³ (azbestowo-cementowe) powinny być usunięte na koszt właściciela. W rozporządzeniu określono zasady usuwania tych wyrobów, sposób pakowania i oznakowania powstałych odpadów zawierających azbest do przewiezienia na miejsce składowania. Wykonawca prac polegających na usunięciu wyrobów zawierających azbest z obiektów i urządzeń budowlanych o łącznej powierzchni ponad 500m² zobowiązany jest do wykazania braku zanieczyszczenia azbestem miejsc wykonywania robót, przez przedstawienie wyników pomiarów stężeń pyłów azbestu.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 roku w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest. (Dz. U. Nr 8 z roku 2011, poz. 31). Rozporządzenie ustala obowiązki właścicieli wszystkich miejsc, gdzie były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest, a także wprowadza obowiązek inwentaryzacji tych wyrobów oraz corocznej sprawozdawczości.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 5 sierpnia 2010 zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 162 z roku 2010, poz. 1089).

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 grudnia 2004 roku w sprawie substancji, preparatów, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (Dz. U. Nr 280 z 2004r., poz. 2771 ze zm.) Określa

- 1) wykaz substancji, preparatów, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym i sposób ich rejestrowania;
- 2) sposób prowadzenia rejestru prac, których wykonywanie powoduje konieczność pozostawania w kontakcie z substancjami, preparatami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym;
- 3) sposób prowadzenia rejestru pracowników zatrudnionych przy tych pracach;
- 4) wzory dokumentów dotyczących narażenia pracowników na substancje, preparaty, czynniki lub procesy technologiczne o działaniu rakotwórczym lub mutagennym oraz sposób przechowywania i przekazywania tych dokumentów do podmiotów właściwych do rozpoznawania lub stwierdzania chorób zawodowych;
- 5) szczegółowe warunki ochrony pracowników przed zagrożeniami spowodowanymi przez substancje, preparaty, czynniki lub procesy technologiczne o działaniu rakotwórczym lub mutagennym;

- 6) warunki i sposób monitorowania stanu zdrowia pracowników narażonych na działanie substancji, preparatów, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 roku w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. z 2005 roku, Nr 216, poz. 1824). Określa obowiązki pracodawcy zatrudniającego pracowników przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest. Pracodawca obowiązany jest stosować środki ochrony pracowników przed szkodliwym działaniem pyłu zawierającego azbest, a przed przystąpieniem do prac sporządzić ich szczegółowy plan. Pracownicy zatrudnieni przy pracach w kontakcie z azbestem, pracodawcy i osoby kierujące takimi pracami powinni być przeszkoleni w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy zgodnie z programem określonym w załączniku do rozporządzenia.

Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 4 października 2010 r. w sprawie wysokości stawek opłat za korzystanie ze środowiska na rok 2011 (M.P.74, poz. 945).

Dla materiałów izolacyjnych zawierających azbest (17 06 01*) oraz materiałów konstrukcyjnych zawierających azbest (17 06 05*) załącznik nr 1 do obwieszczenia Ministra Środowiska z dnia 18 sierpnia 2009r nie wprowadza opłat za ich umieszczenie na składowisku.

Kod odpadu	Grupy, podgrupy i rodzaje odpadów	Jednostkowa stawka opłat w zł/Mg
06 07 01*	odpady azbestu z elektrolizy	49,51
06 13 04*	odpady z przetwarzania azbestu	49,51
10 11 81*	odpady zawierające azbest	49,51
10 13 09*	odpady zawierające azbest z produkcji elementów azbestowo-cementowych	49,51
10 13 10	odpady z produkcji elementów azbestowo-cementowych inne niż wymienione w 10 13 09	51,75
15 01 11*	opakowania z metali zawierające niebezpieczne porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi	49,51
16 01 11*	okładziny hamulcowe zawierające azbest	49,51
16 02 12*	zużyte urządzenia zawierające azbest	49,51
17 06 01*	materiały izolacyjne zawierające azbest	0 (107,85)
17 06 05*	materiały konstrukcyjne zawierające azbest	0 (107,85)

Źródło: Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 4 października 2010r. w sprawie wysokości stawek opłat za korzystanie ze środowiska na rok 2011 (M.P.74, poz. 945).

Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 roku w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nie selektywny (Dz. U. z 2002 roku, Nr 191 z 2002 r., poz. 1595). W sposób nie selektywny mogą być składowane odpady:

Grupy 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest

Grupy 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest

Oznacza to, że odpady obu grup mogą być składowane wspólnie, na tym samym składowisku odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Natomiast nie wolno tych odpadów mieszać i składować z innymi odpadami niebezpiecznymi.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2002 roku w sprawie zakresu, czasu i sposobu oraz warunków prowadzenia monitoringu składowisk odpadów (Dz.U. Nr 220 z 2002 r., poz. 1858). Przepisów rozporządzenia nie stosuje się do składowiska odpadów materiałów izolacyjnych oraz konstrukcyjnych zawierających azbest oraz składowiska odpadów obojętnych.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 19 grudnia 2002 roku w sprawie zakresu i sposobu stosowania przepisów o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych do transportu odpadów niebezpiecznych (Dz.U. Nr 236 z 2002 r., poz. 1986). Przy przewozach materiałów niebezpiecznych w kraju obowiązują przepisy zawarte w załącznikach A i B do Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR) - *Jednolity tekst Umowy ADR* (Dz. U. Nr 30, poz. 287, z 1999 r.). Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz odpady izolacyjne zawierające azbest zgodnie z ADR zaliczone zostały do klasy 9 – różne materiały i przedmioty niebezpieczne, z czego wynikają określone wymagania przy ich transporcie. Posiadacz odpadów zawierających azbest, który prowadzi działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów, obowiązany jest do uzyskania zezwolenia na prowadzenie tej działalności. Zgodnie z ustawą o odpadach zezwolenie wydaje, w drodze decyzji starosta, właściwy ze względu na miejsce siedziby lub zamieszkania posiadacza odpadów. Transportujący odpady niebezpieczne obowiązany jest do posiadania karty ewidencji odpadu, dokumentu obrotu odpadami niebezpiecznymi i dokumentu przewozowego materiałów niebezpiecznych według wymagań ADR.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 grudnia 2002 roku w sprawie świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu niektórych towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 237 poz. 2011 ze zm.). Określa szczegółowe warunki i tryb wydawania świadectwa dopuszczenia pojazdów do przewozu towarów niebezpiecznych, jego wzór i sposób wypełnienia.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 roku w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów (Dz. U. Nr 61 z 2003 r., poz. 549 oraz z 2009 r. nr 39, poz. 320). Określa m.in. wymagania dotyczące składowania dla odpadów zawierających azbest, wymienionych w katalogu odpadów oznaczonych kodami 17 06 01* i 17 06.05*.

Wymagania dotyczą lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia składowiska odpadów, zapewniają bezpieczne dla zdrowia ludzi i dla środowiska składowanie odpadów, a w szczególności zapobiegają zanieczyszczeniu wód powierzchniowych i podziemnych, gleby i ziemi oraz powietrza.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 roku w sprawie informacji dotyczących bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (Dz. U. Nr 120 z 2003 r., poz. 1126). Rozporządzenie ustala obowiązek sporządzenia wymaganego planu również dla robót prowadzonych z wyrobami zawierającymi azbest.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 roku w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. z 2010 roku, Nr 213, poz. 1397 ze zm.). Sporządzenia raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko wymaga

transport lub unieszkodliwianie azbestu lub produktów zawierających azbest, w ilości nie niższej niż 200 ton (Mg) rocznie.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2010 roku w sprawie zakresu informacji oraz wzorów formularzy służących do sporządzania i przekazywania zbiorczych zestawień danych (Dz. U. z 2011 roku, Nr 249, poz. 1674). Rozporządzenie określa m. in. wzór formularza do sporządzania i przekazywania zbiorczego zestawienia danych o rodzajach i ilości odpadów, o sposobach gospodarowania nimi oraz o instalacjach i urządzeniach służących do odzysku i unieszkodliwiania odpadów,.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2010 roku w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów (Dz. U. z 2011 roku Nr 249, poz. 1673). Określa wzory dokumentów stosowanych do prowadzenia ilościowej i jakościowej ewidencji odpadów celem zapewnienia kontroli ich przemieszczania. Do prowadzonej ewidencji odpadów obowiązani są posiadacze odpadów, w tym także wytwórcy odpadów. Ewidencje odpadów prowadzi się za pomocą dwóch dokumentów: karty ewidencji odpadów oraz karty przekazania odpadów. Karta przekazania odpadu wypełniana jest w dwóch egzemplarzach przez posiadacza przekazującego odpady na rzecz innego posiadacza odpadów. Posiadacz odpadów, który odpady przejmuje (np. zarządzający składowiskiem odpadów) zobowiązany jest do potwierdzenia na karcie przekazania odpadu fakt przyjęcia odpadu.

2. INWENTARYZACJA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA

Azbest, z uwagi na swoje zalety, był szeroko stosowany do produkcji wyrobów budowlanych, wśród których największe zainteresowanie miały płyty i rury azbestowo-cementowe. Płyty szeroko były stosowane jako pokrycia dachowe, a rury, stosunkowo niewielkie ilości, do wykonywania instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych oraz jako przewody kominowe i zsypy w budynkach wielokondygnacyjnych.

Stosowane w opracowaniu przeliczniki przy obliczeniu masy i objętości płyt azbestowo-cementowych:

$$1 \text{ m}^2 \text{ płyty azbestowo-cementowej} = 0,014 \text{ Mg}^*$$

$$1 \text{ Mg płyty azbestowo-cementowej} = 0,82 \text{ m}^3$$

** wartość uśredniona uzyskana na podstawie danych udostępnionych przez „Środowisko i Innowacje” - Składowisko odpadów niebezpiecznych w Dobrowie.*

Źródło: Środowisko i Innowacje – Składowisko odpadów niebezpiecznych w Dobrowie, gm. Tuczępy,

Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski.

Na terenie gminy Niegowa najwięcej odpadów zawierających azbest powstanie w trakcie wymiany pokryć dachowych i elewacji budynków. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 roku w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206) głównie będą to odpady z przypisanymi kodami klasyfikacyjnymi:

17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest,

17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest.

Odpady te należą do niebezpiecznych.

W roku 2011, w miesiącach od maja do lipca pracownicy Pracowni Badań Środowiskowych i Gospodarki Odpadami Instytutu Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN przeprowadzili badania inwentaryzacyjne wśród mieszkańców oraz podmiotów gospodarczych gminy Niegowa. Badania przeprowadzone zostały dla potrzeb opracowania Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa.

Etapy prac wykonane przez pracowników IGSMiE PAN dla potrzeb inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest:

- opracowanie ankiet zgodnie z obowiązującymi rozporządzeniami;
- konsultacje z pracownikami Referatu Rozwoju Gospodarczego, Rolnictwa, Gospodarki Gruntami i Promocji Gminy Urzędu Gminy w Niegowie;
- przeprowadzenie inwentaryzacji w terenie wśród gospodarstw indywidualnych zgodnie z opracowanymi ankietami;
- przeprowadzenie inwentaryzacji w terenie wśród podmiotów gospodarczych zgodnie z opracowanymi ankietami.

Przeprowadzenie inwentaryzacji w terenie wśród gospodarstw indywidualnych oraz podmiotów gospodarczych, zgodnie z opracowanymi ankietami oraz oceną stanowiło zadanie podstawowe dla realizacji opracowania Programu usuwania materiałów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa. W trakcie prac terenowych zinwentaryzowano także zniszczone płyty dachowe złożone na terenie poszczególnych posesji. Płyty te zaliczono do I stopnia pilności.

Ze względu na brak możliwości obserwacji w terenie, część złożonych płyt azbestowo-cementowych mogła nie zostać uwzględniona w ankietach. Jeżeli takowe odpady azbestowo-cementowe złożone na posesjach zostaną zgłoszone przez właścicieli posesji należy je traktować zgodnie z postępowaniem dla I stopnia pilności.

Przygotowane ankiety zawierają dwa elementy:

Informacja o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystania – według załącznika nr 3 do rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 roku w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest. (Dz. U. Nr 8 z roku 2011, poz. 31);

Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest – według załącznika nr 1 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 roku w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest ze zmianami z roku 2010 (Dz. U. z roku 2004 Nr 71, poz. 649 oraz Dz.U. z roku 2010 Nr 162, poz. 1089).

Wzór przygotowanych ankiet zamieszczono w załączniku do opracowania.

Wykonawca opracowania podjął się zadania przeprowadzenia spisu obiektów oraz oceny pokryć dachowych w terenie – tzw. „**spis z natury**”. Spis z natury polegał na szczegółowym obejściu gospodarstwa indywidualnego bądź obiektu należącego do podmiotu gospodarczego a także obiektów będących we władaniu Gminy. Oszacowano powierzchnię pokryć dachowych oraz przeprowadzono ocenę stanu technicznego występujących wyrobów azbestowych, zgodnie z załącznikami do rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 roku w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest. (Dz. U. Nr 8 z roku 2011, poz. 31) oraz do Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 roku w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest ze zmianami (Dz. U. Nr 71 z roku 2004, poz. 649 oraz z roku 2010 Nr 162, poz. 1089). Ocenę przeprowadzono do celów inwentaryzacyjnych oraz dla opracowania harmonogramu usuwania wyrobów zawierających azbest.

Podstawowe założenia IGSMiE PAN dotyczące uzgodnienia ankiet, przyjęte dla potrzeb przeprowadzonej inwentaryzacji materiałów zawierających azbest na terenie gminy Niegowa:

1. Zawartość ankiet, wypełnionych przez właścicieli lub administrujących obiektami, została przyjęta dla celów opracowania bez jakichkolwiek zmian;
2. W przypadku braku ankiety dla obiektu, gdzie pracownicy IGSMiE PAN w czasie prac terenowych, stwierdzili obecność elementów zawierających azbest, ankietą została wypełniona przez Wykonawcę zadania (w warunkach terenowych). W takim przypadku w rubrykach:
 - *Właściciel: imię, nazwisko i adres* - wpisywano adres oraz często b.d. (brak danych dotyczących nazwiska w przypadku nieobecności właściciela posesji);
3. Ocena stanu i możliwości została przeprowadzona przez osobę – Pracownika IGSMiE PAN wypełniającą ankietę w warunkach terenowych.

WYNIKI INWENTARYZACJI TZW „SPISU Z NATURY”

Zdecydowana większość stosowanych w badanych obiektach wyrobów zawierających azbest należy do grupy pokryć dachowych budynków. Są to głównie azbestowo-cementowe płyty faliste i/lub płyty płaskie typu „caro” występujące na budynkach jednorodzinnych i budynkach gospodarczych.

Również obiekty podziemne typu wodociąg i kanalizacja poddane zostały badaniom ankietowym. W trakcie prac terenowych stwierdzono obecności rur azbestowo-cementowych w systemie wodno-kanalizacyjnym gminy Niegowa. Elementy te, w przypadku występowania w systemie wodno-kanalizacyjnym, znajdując się pod powierzchnią terenu, nie stanowią zagrożenia dla zdrowia ludzi. Rury te będą sukcesywnie wymieniane np. podczas awarii i stają się one wówczas odpadem niebezpiecznym.

W wyniku przeprowadzonych badań inwentaryzacyjnych na obszarze gminy Niegowa uzyskano:

- wśród **gospodarstw indywidualnych 1056 ankiet**, w których wykazano łącznie **2530 obiektów** z wbudowanymi wyrobami zawierającymi azbest; łącznie oszacowano **255740 m²**, tj. **3580,4 Mg** wyrobów budowlanych zawierających azbest,
- wśród **placówek oświatowych 2 ankiety**, w których wykazano **2 obiekty** z wbudowanymi wyrobami zawierającymi azbest w ilości **640 m²**, tj. **9 Mg** wyrobów budowlanych zawierających azbest
- wśród **budynków przedsiębiorstw i innych instytucji 22 ankiety**, w których wykazano **31 obiektów** z wbudowanymi wyrobami zawierającymi azbest w ilości **3780 m²**, tj. **52,9 Mg** wyrobów budowlanych zawierających azbest.

Ilość ankiet nie odpowiada ilości obiektów z wbudowanymi wyrobami zawierającymi azbest. Jedna ankiet dotyczy jednego gospodarstwa indywidualnego, gdzie często stwierdzano pokrycia dachowe z płyt zawierających azbest na kilku budynkach, ale w jednym gospodarstwie (np. budynek mieszkalny i budynek gospodarczy). W związku z tym, ilość obiektów z wbudowanymi płytami zawierającymi azbest jest wyższa niż ilość ankiet, a co za tym idzie również wyższa niż ilość gospodarstw.

Wszystkie wypełnione ankiety dołączono, jako załącznik do opracowania, w kilku tomach:

Gospodarstwa indywidualne	Antolka, Bliżyce	tom I
	Bobolice, Brzeziny, Dąbrowno	tom II
	Gorzków Nowy, Gorzków Stary, Ludwinów	tom III
	Łutowiec, Mirów, Moczydło	tom IV
	Mzurów	tom V
	Niegowa	tom VI
	Niegówka, Ogorzelnik, Postaszowice	tom VII
	Sokolniki,	tom VIII
	Tomiszowice, Trzebnów, Zagórze	tom IX
Budynki firm, przedsiębiorstw i innych instytucji		tom X

2.1. INWENTARYZACJA WŚRÓD GOSPODARSTW INDYWIDUALNYCH

W roku 2011, w miesiącach od maja do lipca Wykonawca zadania - Pracownicy Pracowni Badań Środowiskowych i Gospodarki Odpadami, Instytutu Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN - przeprowadzili badania inwentaryzacyjne wśród mieszkańców i gospodarstw indywidualnych gminy Niegowa. Dla potrzeb inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest zorganizowano i wykonano:

- opracowanie ankiet zgodnie z obowiązującymi rozporządzeniami,
- przeprowadzenie inwentaryzacji w terenie wśród gospodarstw indywidualnych, zarządców/użytkowników budynków będących własnością Gminy oraz firm, przedsiębiorców i innych instytucji zgodnie z opracowanymi ankietami.

Zdecydowana większość stosowanych w badanych obiektach wyrobów zawierających azbest należy do grupy pokryć dachowych budynków. Są to głównie azbestowo-cementowe płyty faliste i/lub płyty płaskie typu „caro” występujące na budynkach mieszkalnych i budynkach gospodarczych.

W wyniku przeprowadzonych badań inwentaryzacyjnych wśród **gospodarstw indywidualnych** na obszarze gminy uzyskano:

- **1056 ankiet**, w których wykazano łącznie **2530 obiektów** (wśród gospodarstw indywidualnych) z wbudowanymi wyrobami zawierającymi azbest; łącznie oszacowano **255740 m²**, tj. **3580,4 Mg** wyrobów budowlanych zawierających azbest.

Przeprowadzona inwentaryzacja wykazała bardzo wysoki udział procentowy budynków, w szczególności budynków gospodarczych, z wyrobami zawierającymi azbest w poszczególnych sołectwach gminy Niegowa. Udział ten waha się od 22% (Mirów) do 71% (Niegowka). Na obszarze gminy udział budynków z wbudowanymi elementami zawierającymi azbest wynosi średnio 44 %. Zestawienie przedstawia tabela 2.1.

Tabela 2.1. Udział procentowy budynków z wyrobami zawierającymi azbest.

L.p.	Lokalizacja	Ogólna liczba budynków	Ilość budynków z wbudowanymi wyrobami zawierającymi azbest	Udział budynków z wyrobami zawierającymi azbest [%]
1	Antolka	42	18	43
2	Bliżyce	592	153	26
3	Bobolice	154	64	42
4	Brzeziny	34	16	47
5	Dąbrowno	426	225	53
6	Gorzków Nowy	293	94	32
7	Gorzków Stary	192	66	34
8	Ludwinów	239	57	24
9	Łutowiec	163	69	42
10	Mirów	213	46	22
11	Moczydło	167	77	46
12	Mzurów	310	168	54
13	Niegowa	579	303	52
14	Niegówka	89	63	71
15	Ogorzelnik	256	83	32
16	Postaszowice	290	204	70
17	Sokolniki	823	479	58
18	Tomiszowice	298	68	23
19	Trzebniów	425	202	48
20	Zagórze	114	75	66
Razem		5699	2530	44

Z przeprowadzonego wywiadu wśród mieszkańców gminy Niegowa wynika, że wśród użytkowników budynków jednorodzinnych niewielka część planuje remont pokryć

dachowych pomiędzy 2011 a 2012 rokiem. Mając jednak na uwadze możliwość pozyskania oraz zapewnienie refundacji (całości lub części) kosztów związanych z usuwaniem odpadów zawierających azbest, część ankietowanych osób zdecydowałaby się na wymianę pokrycia dachowego.

W tabeli 2.2. przedstawiono zestawienie przeprowadzonej inwentaryzacji wśród gospodarstw indywidualnych na obszarze gminy Niegowa. Zestawienie obejmuje ilość wyrobów zawierających azbest w jednostkach powierzchni [m²] oraz masy [Mg]. W tabeli 2.3 zestawiono ilość wyrobów zawierających azbest z podziałem na budynki gospodarcze oraz budynki mieszkalne.

Tabela 2.2. Wyniki inwentaryzacji, wśród gospodarstw indywidualnych, obiektów zawierających azbest na obszarze gminy Niegowa (gospodarstwa indywidualne – budownictwo jednorodzinne)

Lokalizacja	Liczba obiektów pokrytych wyrobem z azbestem	Ilość wyrobów azbestowych		Stopień pilności		
		[m ²]	[Mg]	I	II	III
				Ilość ankiet		
	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Antolka	18	740	10,4	7	0	0
Bliżyce	153	18500	259,0	47	27	14
Bobolice	64	5720	80,08	9	9	2
Brzeziny	16	1340	18,8	6	0	0
Dąbrowno	225	28850	403,9	37	31	27
Gorzków Nowy	94	7560	105,8	27	9	7
Gorzków Stary	66	5370	75,2	18	11	3
Ludwinów	57	6030	84,4	14	10	10
Łutowiec	69	5750	80,5	14	8	9
Mirów	46	4480	62,7	11	8	4
Moczydło	77	8460	118,4	15	11	9
Mzurów	168	21380	299,3	32	22	17
Niegowa	303	20040	280,56	64	35	24
<i>ul. Bankowa</i>	<i>20</i>	<i>1470</i>	<i>20,6</i>	<i>4</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
<i>ul. Górska</i>	<i>11</i>	<i>670</i>	<i>9,4</i>	<i>3</i>	<i>1</i>	<i>1</i>
<i>ul. Leśna</i>	<i>1</i>	<i>40</i>	<i>0,6</i>	<i>0</i>	<i>1</i>	<i>0</i>
<i>ul. 22 Lipca</i>	<i>27</i>	<i>2220</i>	<i>31,1</i>	<i>8</i>	<i>2</i>	<i>2</i>
<i>ul. Mirowska</i>	<i>47</i>	<i>560</i>	<i>7,8</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>1</i>

<i>ul. Sobieskiego</i>	113	10010	140,1	35	12	11
<i>ul. Sportowa</i>	2	100	1,4	1	0	0
<i>ul. Szkolna</i>	60	4690	65,7	12	13	3
<i>ul. Wojska Polskiego</i>	22	280	3,9	0	1	2
Niegówka	63	6060	84,8	12	7	3
Ogorzelnik	83	7910	110,7	23	6	6
Postaszowice	204	23940	335,16	42	13	15
Sokolniki	479	54230	759,2	82	52	34
Tomiszowice	68	6020	84,3	11	17	13
Trzebnów	202	14750	206,5	45	26	19
<i>ul. Głęboka</i>	4	460	6,4	0	1	0
<i>ul. Jana Pawła II</i>	165	11570	162,0	41	18	13
<i>ul. Kościelna</i>	11	890	12,5	0	3	2
<i>ul. Krótka</i>	6	640	9,0	1	0	2
<i>ul. Leśniowska</i>	12	940	13,2	2	3	1
<i>ul. Ogrodowa</i>	3	130	1,8	1	1	0
<i>ul. Ostrężnicka</i>	1	120	1,7	0	0	1
Zagórze	75	8610	120,5	11	6	5
Razem gmina Niegowa	2530	255740	3580,4	527	308	221

1 – ilość obiektów pokrytych wyrobem z azbestem (Niegowa: ilość budynków gospodarczych oraz mieszkalnych w gospodarstwach indywidualnych – wartość wyższa niż ilość pozyskanych ankiet, gdyż w jednym gospodarstwie indywidualnym często występuje kilka budynków pokrytych takimi wyrobami np. jeden budynek gospodarczy i jeden budynek mieszkalny);

2, 3 – sumaryczna ilość wyrobów zawierających azbest na analizowanym obszarze przedstawiona w jednostkach powierzchni (m^2) oraz masy (Mg). Łącznie budynki mieszkalne i gospodarcze;

4, 5, 6 – ilość gospodarstw indywidualnych, gdzie stwierdzono na jakimkolwiek budynku obecność wyrobów zawierających azbest z podziałem na 3 stopnie pilności; suma 4, 5 oraz 6 daje ilość ankiet na konkretnym obszarze.

Tabela 2.3. Ilość wyrobów zawierających azbest zinwentaryzowanych w poszczególnych obszarach z podziałem na budynki mieszkalne i gospodarcze

Gospodarstwa indywidualne	Ilość wyrobów azbestowych					
	[m ²]	[Mg]	[m ²]	[Mg]	m ²	[Mg]
	1- budynki mieszkalne		2- budynki gospodarcze		3-składowane	
Antolka	0	0	660	9,24	80	1,12
Blizyce	1660	23,24	16240	227,36	600	8,4
Bobolice	1140	15,96	4280	59,92	300	4,2
Brzeziny	240	3,36	1080	15,12	20	0,28
Dąbrowno	5200	72,8	23250	325,5	400	5,6

Gorzków Nowy	2900	40,6	4640	64,96	20	0,28
Gorzków Stary	1560	21,84	3770	52,78	40	0,56
Ludwinów	2560	35,84	3470	48,58	0	0
Łutowiec	2200	30,8	3510	49,14	40	0,56
Mirów	720	10,08	3640	50,96	120	1,68
Moczydło	2640	36,96	5680	79,52	140	1,96
Mzurów	4660	65,24	16340	228,76	380	5,32
Niegowa	3940	55,16	15920	222,88	180	2,52
ul. Bankowa	260	3,64	1210	16,94	0	0
ul. Górska	340	4,76	330	4,62	0	0
ul. Leśna	0	0	40	0,56	0	0
ul. 22 Lipca	740	10,36	1480	20,72	0	0
ul. Mirowska	0	0	560	7,84	0	0
ul. Sobieskiego	1780	24,92	8110	113,54	120	1,68
ul. Sportowa	0	0	100	1,4	0	0
ul. Szkolna	700	9,8	3930	55,02	60	0,84
ul. Wojska Polskiego	120	1,68	160	2,24	0	0
Niegówka	1780	24,92	4280	59,92	0	0
Ogorzelnik	1020	14,28	6670	93,38	220	3,08
Postaszowice	6040	84,56	17660	247,24	240	3,36
Sokolniki	8100	113,4	45670	639,38	460	6,44
Tomiszowice	1320	18,48	4580	64,12	120	1,68
Trzebnów	5300	74,2	9310	130,34	140	1,96
ul. Głęboka	160	2,24	300	4,2	0	0
ul. Jana Pawła II	3900	54,6	7530	105,42	140	1,96
ul. Kościelna	500	7	390	5,46	0	0
ul. Krótka	220	3,08	420	5,88	0	0
ul. Leśniowska	400	5,6	540	7,56	0	0
ul. Ogrodowa	0	0	130	1,82	0	0
ul. Ostrężnicka	120	1,68	0	0	0	0
Zagórze	1900	26,6	6630	92,82	80	1,12
Razem gmina Niegowa	54880	768,32	197280	2761,92	3580	50,12

1 – zestawienie dotyczące ilości wyrobów zawierających azbest wbudowanych na budynkach mieszkalnych
2 – zestawienie dotyczące ilości wyrobów zawierających azbest wbudowanych na budynkach gospodarczych
3 - zestawienie dotyczące ilości wyrobów zawierających azbest złożonych na terenie posesji

2.2. INWENTARYZACJA WŚRÓD OBIEKTÓW BĘDĄCYCH WE WŁADANIU GMINY

W wyniku przeprowadzonych w terenie prac inwentaryzacyjnych nie stwierdzono obecności materiałów zawierających azbest wśród obiektów będących we władaniu Gminy Niegowa. Wykaz obiektów został udostępniony przez pracowników Referatu Rozwoju Gospodarczego, Rolnictwa, Gospodarki Gruntami i Promocji Gminy Urzędu Gminy Niegowa.

2.3. INWENTARYZACJA WŚRÓD OBIEKTÓW PLACÓWEK OŚWIATOWYCH

Badania ankietowe zostały przeprowadzone w placówkach oświatowych na terenie gminy Niegowa. Z badań tych wynika, że wśród tych placówek, znajdują się wbudowane wyroby zawierające azbest w postaci płyt płaskich typu „caro” w budynkach szkół podstawowych.

W obiektach placówek oświatowych zinwentaryzowano łącznie **640 m²** tj. **9,0 Mg** w 2 budynkach z wbudowanymi wyrobami zawierającymi azbest.

Tabela 2.4. Inwentaryzacja obiektów placówek oświatowych z wbudowanymi wyrobami zawierającymi azbest na terenie gminy Niegowa

Właściciel/ zarządca/ użytkownik	Obiekt	Lokalizacja	liczba obiektów pokrytych azbestem	Ilość materiałów zawierających azbest		Stopień pilności (ilość ankiet)		
				[m ²]	[Mg]	I	II	III
Szkoła Podstawowa Fundacji "Elementarz"	budynek szkoły	Łutowiec 9	1	340	4,76	1	0	0
Szkoła Podstawowa Fundacji "Elementarz"	budynek szkoły	Moczydło	1	300	4,2	1	0	0
Razem gmina Niegowa			2	640	9,0	2	0	0

2.4. INWENTARYZACJA WŚRÓD OBIEKTÓW NALEŻĄCYCH DO FIRM, PRZEDSIĘBIORSTW I INNYCH INSTYTUCJI

W 31 obiektach należących do firm, przedsiębiorstw i innych instytucji, na podstawie 22 ankiet obliczono łącznie **3780 m²** tj. **52,92 Mg** wyrobów azbestowo-cementowych na terenie gminy Niegowa.

Wypełnione ankiety dołączono do opracowania w formie załącznika, a zestawienie przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 2.5. Inwentaryzacja obiektów zawierających azbest należących do firm i przedsiębiorstw oraz innych instytucji na terenie gminy Niegowa.

Lokalizacja	Właściciel/ zarządca/ użytkownik	Obiekt	Liczba obiektów	Ilość wyrobów azbestowych		Stopień pilności		
				[m ²]	[Mg]	I	II	III
Bliżyce 17	Beleć Kazimierz	Magazyn stacji demontażu pojazdów	2	120	1,68	0	1	0
Bliżyce 30	OSP	Remiza	2	200	2,8	1	0	0
Bobolice (w/w nr 6)	PKS	Przystanek	1	10	0,14	1	0	0
Dąbrowno (w/w nr 31)	PKS	Przystanek	1	10	0,14	1	0	0
Dąbrowno (w/w nr 59)	PKS	Przystanek	1	10	0,14	1	0	0
Dąbrowno (w/w nr 100)	PKS	Przystanek	1	10	0,14	1	0	0
Gorzków Stary	OSP	Remiza	1	340	4,76	0	0	1
Ludwinów 26	ZPH "Drewpark"	Hala produkcyjna +2 wiaty	3	660	9,24	1	0	0
Ludwinów 62	Zakład Produkcyjny -Usługowo-Handlowy "Dom i Ogród"	bud. Gosp. +2 wiaty	3	230	3,22	1	0	0
Mzurów (k. nr 4)	PKS	Przystanek	1	10	0,14	1	0	0
Mzurów	Hacaś Sławomir, Kulczak Zbigniew	Teren byłej Spółdzielni RSP, bud. gosp.	1	600	8,4	1	0	0
Mzurów	Wawrzyniak Henryk	Teren byłej Spółdzielni RSP, bud. gosp.	1	160	2,24	1	0	0
Mzurów	Hacaś Sławomir	Teren Spółdzielni RSP, bud. gosp.	1	360	5,04	1	0	0
Niegowa, ul. Bankowa 18	b.d.	bud. socjalny Hurtowni art. Przemysłowych "Lamch"	2	120	1,68	1	0	0
Niegowa, ul. Bankowa 33	ZUPH Romex	2 wiaty przy tartaku	2	110	1,54	1	0	0

Niegowa, ul. Leśna 4	PHUP - MAOL	Magazyn	1	200	2,8	1	0	0
Niegowa, ul. Sobieskiego 82	Zajazd "Skałka"	bud. gosp.	1	120	1,68	0	1	0
Niegowa, ul. Wojska Polskiego 7	b.d.	wiata + płyty złożone luzem przy stacji LPG	2	70	0,98	1	0	0
Ogorzelnik 50	Warsztaty Terapii Zajęciowej	Budynek firmy	1	400	5,6	1	0	0
Trzebnów, ul. Jana Pawła II (w/w nr 38)	PKS	Przystanek	1	10	0,14	1	0	0
Trzebnów, ul. Jana Pawła II 53	Kościół	Kościół	1	20	0,28	1	0	0
Trzebnów, ul. Jana Pawła II (w/w nr 82)	PKS	Przystanek	1	10	0,14	1	0	0
Razem gmina Niegowa			31	3780	52,92	19	2	1

2.5. INWENTARYZACJA OBIEKTÓW PODZIEMNYCH

Obiekty podziemne typu wodociągi i kanalizacja również zostały poddane badaniom ankietowym. Na podstawie informacji pozyskanych od Gminnego Zakładu Komunalnego w Niegowie, stwierdza się obecność rur azbestowo - cementowych w sieci wodociągowej gminy Niegowa. W sieci wodociągowej gminy zinwentaryzowano **12040 mb** wodociągowych rur azbestowo-cementowych.

Zarządcą sieci wodociągowej jest Gminny Zakład Komunalny w Niegowie.

Elementy systemu wodno-kanalizacyjnego, znajdując się pod powierzchnią terenu, nie stanowią zagrożenia dla zdrowia ludzi. Rury te są sukcesywnie wymieniane np. podczas awarii i stają się one wówczas odpadem niebezpiecznym.

Tabela 2.6. Inwentaryzacja obiektów podziemnych zawierających azbest w sieci wodociągowej.

L.p.	Lokalizacja	Nazwa wyrobu/średnica Ø [mm]	Ilość wyrobów azbestowych [mb]
1	Bliżyce	Rury ac Ø 150	5500
2	Mzurów	Rury ac Ø 110	1800
3	Sokolniki	Rury ac Ø 150	4200
4	Trzebnów	Rury ac Ø 150	540
Razem			12040

2.6. ZESTAWIENIE WYNIKÓW INWENTARYZACJI

W wyniku przeprowadzonych badań ankietowych w terenie w miesiącach od maja do lipca 2011 roku, uzyskano łącznie **1080 ankiet**, w których sumarycznie wykazano **260160 m²** wyrobów budowlanych zawierających azbest.

Zdecydowana większość stosowanych w badanych obiektach wyrobów zawierających azbest należy do grupy pokryć dachowych budynków. Są to głównie azbestowo-cementowe płyty faliste i płyty płaskie występujące na budynkach jednorodzinnych i budynkach gospodarczych.

Podsumowując akcję ankietyzacji i inwentaryzacji obiektów należących do gospodarstw indywidualnych, stwierdzono łącznie **255740 m² tj, 3580,4 Mg** wyrobów azbestowo -cementowych.

Na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych jak i otrzymanych informacji od Gminnego Zakładu Komunalnego w Niegowie, stwierdza się obecność **12040 mb** rur azbestowo - cementowych w sieci wodociągowej gminy.

Zbiorcze zestawienie wyników przeprowadzonej inwentaryzacji na obszarze gminy Niegowa z podziałem na poszczególne grupy obiektów podano w tabeli 2.7.

Tabela 2.7. Zestawienie zbiorcze ilości wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Niegowa.

Płyty azbestowo-cementowe					
Lokalizacja	Ilość ankiet	Liczba obiektów z wyrobami azbestowymi	Ilość wbudowanych wyrobów zawierających azbest		
			[m²]	[Mg]	[m³]
Gospodarstwa indywidualne	1056	2530	255740	3580,4	2936
Budynki będące własnością Gminy	0	0	0	0,0	0,0
Obiekty placówek oświatowych	2	2	640	9,0	7,3
Firmy i przedsiębiorstwa	22	31	3780,0	52,9	43,4
Razem gmina Niegowa	1080	2563	260160	3642,2	2986,6
Rury azbestowo-cementowe					
Zarządca/właściciel	Lokalizacja wyrobu	Nazwa wyrobu	Ilość wyrobów azbestowych		
			[mb]		
Gminny Zakład Komunalny w Niegowie	Bliżyce, Mzurów, Sokolniki, Trzebnów.	rurociągi a-c	12040		

3. OCENA JAKOŚCIOWA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

Zestawienie ilościowe wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Niegowa przedstawiono w rozdziale 2 opracowania: **INWENTARYZACJA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST**.

Dla zestawienia jakościowego wyrobów zawierających azbest przeprowadzono **OCENĘ PILNOŚCI USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST**.

Ocenę pilności usuwania wyrobów zawierających azbest wykonano z uwzględnieniem wymogów obowiązujących aktów prawnych:

- Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 roku w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest. (Dz. U. Nr 71 z roku 2004, poz. 649),
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 5 sierpnia 2010 zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 162 z roku 2010, poz. 1089).
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 roku w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest. (Dz. U. Nr 8 z roku 2011, poz. 31).

Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest została przeprowadzona w warunkach terenowych, przez Pracowników Instytutu Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN, według załącznika nr 1 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 roku w *sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest* ze zmianami z roku 2010 (Dz. U. z roku 2004, Nr 71, poz. 649 oraz z 2010 r. Nr 162, poz. 1089). Wzór oceny zamieszczono w załączniku do opracowania.

Oceniano wizualnie stan techniczny wbudowanego wyrobu zawierającego azbest zgodnie z punktacją „*Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest*”.

Przygotowana ocena w formie ankiety obejmuje pięć grup parametrów charakterystycznych, które są podstawą do określenia przynależności konkretnego wyrobu do jednego z trzech stopni pilności usuwania.

I stopień pilności – wymagane pilnie usunięcie (wymiana na wyrób bezazbestowy) lub zabezpieczenie,

II stopień pilności – wymagana ponowna ocena w terminie do 1 roku,

III stopień pilności – wymagana ponowna ocena w terminie do 5 lat.

W każdej z pięciu grup wskazywano, co najmniej jedną pozycję punktową. Jeżeli w grupie wskazano więcej niż jedną pozycję punktową, wtedy sumując punkty poszczególnych grup uwzględniano pozycję o najwyższej punktacji w danej grupie.

Grupa I obejmuje *sposób zastosowania azbestu*. Każdy wyrób azbestowy można zakwalifikować jako powierzchnię pokrytą masą natryskową z azbestem, tynk zawierający azbest, lekkie płyty izolacyjne z azbestem lub pozostałe wyroby z azbestem (np. pokrycia dachowe, elewacyjne). Wyroby azbestowe wbudowane w obiektach na obszarze gminy Niegowa to pokrycia dachowe i elewacyjne, co pozwala zaklasyfikować wyroby do grupy pozostałych wyrobów z azbestem, przyjmując 10 punktów.

Grupa II obejmuje *strukturę powierzchni wyrobu z azbestem*. Wyróżnić można duże uszkodzenia powierzchni, naruszoną strukturę włókien (60 punktów), niewielkie uszkodzenia powierzchni - rysy, odpryski, załamania (30 punktów), ścisłą strukturę włókien przy braku warstwy zabezpieczającej lub jej dużych ubytkach (15 punktów) oraz brak uszkodzeń, przyjmując w takim przypadku 0 punktów.

Grupa III to określenie *możliwości uszkodzenia powierzchni wyrobu z azbestem*. Jeżeli wyrób azbestowy jest przedmiotem jakichś prac, w tym również wyrób zdemontowany, przyjmowano w takiej sytuacji maksymalną liczbę punktów – 30. Wyroby mogą ponadto być bezpośrednio dostępne - do wysokości 2 m (15 punktów), narażone na uszkodzenia mechaniczne (10 punktów), narażone na wstrząsy i drgania lub czynniki atmosferyczne (10 punktów) lub nie narażone na wpływy zewnętrzne (0 punktów). Ze względu na umiejscowienie wyrobów (pokrycia dachowe) często przyjmowano punktację, jak dla wyrobów narażonych na wstrząsy, drgania lub czynniki atmosferyczne.

Grupa IV punktacji obejmuje *miejsce usytuowania wyrobu w stosunku do pomieszczeń użytkowych*. Największa liczba punktów przyporządkowana jest dla wyrobów zlokalizowanych bezpośrednio w pomieszczeniu (30 punktów). Wyroby zawierające azbest można ponadto zlokalizować, jako wyroby za zawieszonym, nieszczelnym sufitem lub innym pokryciem (25 punktów), w systemie wywietrzania pomieszczenia - kanały wentylacyjne (25 punktów), na zewnątrz obiektu - np. tynk (20 punktów), elementy obiektu - np. osłony balkonowe, filary międzyokienne (10 punktów), wyroby za zawieszonym szczelnym sufitem lub innym pokryciem, ponad pyłoszczelną powierzchnią lub poza szczelnym kanałem wentylacyjnym (5 punktów) oraz jako wyroby z brakiem kontaktu z pomieszczeniem - np. na dachu odizolowanym od pomieszczeń mieszkalnych, przyjmując w takim przypadku 0 punktów. W większości przypadków zinwentaryzowane wyroby klasyfikowano jako „*wyrób bezpośrednio w pomieszczeniu*”, jeżeli informacja ta dotyczyła obiektów gospodarczych bez stropu (30 punktów) lub jako „*brak kontaktu z pomieszczeniem*”, jeżeli informacja ta dotyczyła budynku mieszkalnego (0 punktów).

Grupa V obejmuje *wykorzystanie miejsca / obiektu / urządzenia budowlanego / instalacji przemysłowej*. Obiekty mogą być regularnie wykorzystywane przez dzieci, młodzież lub sportowców (40 punktów), stale lub często wykorzystywane przez społeczeństwo - np. zamieszkanie, miejsce pracy (30 punktów), czasowo wykorzystywane - np. domki rekreacyjne (15 punktów), rzadko wykorzystywane - np. strychy, piwnice, komórki (5 punktów) oraz nieużytkowane - np. opuszczone zabudowania mieszkalne lub gospodarskie, wyłączone z użytkowania obiekty, urządzenia lub instalacje (0 punktów).

Przeprowadzona ocena pilności (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 649 oraz z 2010 r. nr 162, poz. 1089) wykazała, że stan utrzymania pokryć dachowych zawierających azbest jest zróżnicowany na obszarze gminy Niegowa. Procentowy udział poszczególnych stopni pilności usuwania wyrobów zawierających azbest w całkowitej ilości wyrobów zinwentaryzowanych na terenie gminy Niegowa przedstawiono na diagramie kołowym w załączniku. Promień koła jest uzależniony od całkowitej ilości wyrobów na analizowanym terenie.

Ocena jakości wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Niegowa zgodnie ze stopniem pilności przedstawia się następująco:

- 50,6 % zinwentaryzowanych wyrobów zaliczono do I stopnia pilności;
- 31,4 % zinwentaryzowanych wyrobów zaliczono do II stopnia pilności;
- 17,9 % zinwentaryzowanych wyrobów zaliczono do III stopnia pilności.

3.1. OCENA PILNOŚCI USUWANIA ZINWENTARYZOWANYCH WYROBÓW WŚRÓD GOSPODARSTW INDYWIDUALNYCH

Na terenie gminy Niegowa zinwentaryzowano łącznie wśród **gospodarstw indywidualnych, 255740 m²** wyrobów zawierających azbest w **2530** obiektach.

Zgodnie z oceną stanu i możliwościami bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Niegowa wśród gospodarstw indywidualnych, do pierwszego stopnia pilności zaliczono **127910 m²** wyrobów zawierających azbest, w tym **3580 m²** złożonych na terenie posesji, do II stopnia zaliczono **81480 m²**, a do III stopnia **46350 m²** wyrobów zawierających azbest.

Tabela 3.1. Zestawienie jakości wyrobów zawierających azbest, zinwentaryzowanych wśród gospodarstw indywidualnych na terenie gminy Niegowa, według stopnia pilności.

Lp	Lokalizacja	Ilość wyrobów w [m ²] wg. stopnia pilności			S*	Ogółem [m ²]	Ilość ankiet wg stopnia pilności		
		I	II	III			I	II	III
1	Bliżyce	7980	7080	2840	600	18500	47	27	14
2	Bobolice	2390	2790	240	300	5720	9	9	2
3	Brzeziny	1320	0	0	20	1340	6	0	0
4	Dąbrowno	10700	10280	7470	400	28850	37	31	27
5	Gorzków Nowy	4530	1930	1080	20	7560	27	9	7
6	Gorzków Stary	2980	1810	540	40	5370	18	11	3
7	Ludwinów	2430	1900	1700	0	6030	14	10	10
8	Łutowiec	2360	1890	1460	40	5750	14	8	9
9	Mirów	1830	1820	710	120	4480	11	8	4
10	Moczydło	3410	2990	1920	140	8460	15	11	9
11	Mzurów	8870	7840	4290	380	21380	32	22	17
12	Niegowa	10100	5660	4100	180	20040	64	35	24
13	ul. Bankowa	410	340	720	0	1470	4	3	4
14	ul. Górską	250	240	180	0	670	3	1	1
15	ul. Leśna	0	40	0	0	40	0	1	0
16	ul. 22 Lipca	1540	400	280	0	2220	8	2	2
18	ul. Mirowska	10	310	240	0	560	1	2	1
19	ul. Sobieskiego	6110	1940	1840	120	10010	35	12	11
20	ul. Sportowa	100	0	0	0	100	1	0	0

21	ul. Szkolna	1680	2350	600	60	4690	12	13	3
22	ul. Wojska Polskiego	0	40	240	0	280	0	1	2
23	Niegówka	3430	2140	490	0	6060	12	7	3
24	Ogorzelnik	5300	1660	730	220	7910	23	6	6
25	Postaszowice	15100	4880	3720	240	23940	42	13	15
26	Sokolniki	28280	17130	8360	460	54230	82	52	34
27	Tomiszowice	1340	2720	1840	120	6020	11	17	13
28	Trzebnów	7240	4600	2770	140	14750	45	26	19
29	ul. Głęboka	0	460	0	0	460	0	1	0
30	ul. Jana Pawła II	6690	3130	1610	140	11570	41	18	13
31	ul. Kościelna	0	370	520	0	890	0	3	2
32	ul. Krótka	240	0	400	0	640	1	0	2
33	ul. Leśniowska	280	540	120	0	940	2	3	1
34	ul. Ogrodowa	30	100	0	0	130	1	1	0
35	ul. Ostrężnicka	0	0	120	0	120	0	0	1
36	Zagórze	4080	2360	2090	80	8610	11	6	5
Razem gmina Niegowa		124330	81480	46350	3580	255740	527	308	221

*odpady złożone luzem na terenie posesji.

3.2. OCENA PILNOŚCI USUWANIA ZINWENTARYZOWANYCH WYROBÓW W OBIEKTACH NALEŻĄCYCH DO GMINY

W wyniku przeprowadzonych w terenie prac inwentaryzacyjnych nie stwierdzono obecności materiałów zawierających azbest wśród obiektów będących we władaniu Gminy Niegowa.

3.3. OCENA PILNOŚCI USUWANIA ZINWENTARYZOWANYCH WYROBÓW W OBIEKTACH PLACÓWEK OŚWIATOWYCH GMINY NIEGOWA.

W budynkach należących placówek oświatowych, na podstawie 2 ankiet obliczono **640 m²** wyrobów azbestowo-cementowych. Wszystkie zinwentaryzowane wyroby zaliczono do I stopnia pilności, zgodnie z kryteriami przyjętymi w ocenie stanu i możliwościach bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest – załącznik nr 1 do rozporządzenia

Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 roku ze zm. z dn. 5 sierpnia 2010r. (Dz. U. z 2004 r. nr 71, poz. 649 oraz z 2010 r. nr 162, poz. 1089)

Tabela 3.2. przedstawia ilości wyrobów zawierających azbest zestawionych w poszczególnych grupach pilności.

Tabela 3.2. Zestawienie jakości wyrobów zawierających azbest, zinwentaryzowanych wśród obiektów placówek oświatowych na terenie gminy Niegowa, według stopnia pilności.

Właściciel/ zarządca/ użytkownik	Lokalizacja	Ilość wyrobów w [m ²] wg. stopnia pilności			Ilość ankiet wg stopnia pilności		
		I	II	III	I	II	III
Szkoła Podstawowa Fundacji "Elementarz"	Łutowiec 9	340	0	0	1	0	0
Szkoła Podstawowa Fundacji "Elementarz"	Moczydło	300	0	0	1	0	0
Razem Gmina Niegowa		640	0	0	2	0	0

3.4. OCENA PILNOŚCI USUWANIA ZINWENTARYZOWANYCH WYROBÓW W OBIEKTACH NALEŻĄCYCH DO FIRM, PRZEDSIĘBIORSTW I INNYCH INSTYTUCJI

W obiektach należących do firm, przedsiębiorstw i innych instytucji, na podstawie pozyskanych **22** ankiet oszacowano łącznie **3780 m²** wyrobów azbestowo-cementowych. Są to głównie płyty płaskie i faliste. Zgodnie z kryteriami przyjętymi w ocenie stanu i możliwościach bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, **3200 m²** wyrobów zaliczono do I stopnia pilności, **240 m²** do II stopnia i **340 m²** do III stopnia pilności.

Zestawienie jakościowe zinwentaryzowanych wyrobów zawierających azbest w obiektach należących do firm, przedsiębiorstw i innych instytucji z podziałem na stopnie pilności przedstawia tabela nr 3.3.

Tabela. 3.3. Zestawienie jakości wyrobów zawierających azbest, zinwentaryzowanych w obiektach należących do firm, przedsiębiorstw i innych instytucji.

Właściciel/ zarządca/ użytkownik	Obiekt	Lokalizacja	Ilość wyrobów w [m ²]			Ogółem [m ²]
			wg. stopnia pilności			
			I	II	III	
Beleć Kazimierz	Magazyn stacji demontażu pojazdów	Bliżyce 17	0	120	0	120
OSP	Remiza	Bliżyce 30	200	0	0	200
PKS	Przystanek	Bobolice (w/w nr 6)	10	0	0	10
PKS	Przystanek	Dąbrowno (w/w nr 31)	10	0	0	10
PKS	Przystanek	Dąbrowno (w/w nr 59)	10	0	0	10
PKS	Przystanek	Dąbrowno (w/w nr 100)	10	0	0	10
OSP	Remiza	Gorzków Stary	0	0	340	340
ZPH "Drewpark"	Hala produkcyjna +2 wiaty	Ludwinów 26	660	0	0	660
Zakład Produkcyjny - Usługowo-Handlowy "Dom i Ogród"	bud. Gosp.+2 wiaty	Ludwinów 62	230	0	0	230
PKS	Przystanek	Mzurów (k. nr 4)	10	0	0	10
Hacaś Sławomir, Kulczak Zbigniew	Teren byłej Spółdzielni RSP , bud. gosp.	Mzurów	600	0	0	600
Wawrzyniak Henryk	Teren byłej Spółdzielni RSP, bud. gosp.	Mzurów	160	0	0	160
Hacaś Sławomir	Teren Spółdzielni RSP, bud. gosp.	Mzurów	360	0	0	360
b.d.	bud. socjalny Hurtowni art. Przemysłowych "Lamch"	Niegowa, ul. Bankowa 18	120	0	0	120
ZUPH Romex	2 wiaty przy tartaku	Niegowa, ul. Bankowa 33	110	0	0	110
PHUP - MAOL	Magazyn	Niegowa, ul. Leśna 4	200	0	0	200
Zajazd "Skałka"	bud. gosp.	Niegowa, ul. Sobieskiego 82	0	120	0	120
Stacja LPG	wiata + płyty złożone luzem przy stacji LPG	Niegowa, ul. Wojska Polskiego 7	70	0	0	70
Warsztaty Terapii Zajęciowej	Budynek firmy	Ogorzelnik 50	400	0	0	400
PKS	Przystanek	Trzebnów, ul. Jana Pawła II (w/w nr 38)	10	0	0	10
Kościół	Kościół	Trzebnów, ul. Jana Pawła II 53	20	0	0	20
PKS	Przystanek	Trzebnów, ul. Jana Pawła II (w/w nr 82)	10	0	0	10
Razem gmina Niegowa			3200	240	340	3780

3.5. ZESTAWIENIE JAKOŚCIOWE WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA OBSZARZE GMINY NIEGOWA

Przeprowadzona ocena pilności zgodnie z załącznikiem nr 1 do rozporządzenia z 2004 roku ze zmianami z roku 2010 (Dz. U. nr 71 z 2004r., poz. 649 oraz z 2010r. nr 162 z 2010 r., poz. 1089) wykazała, że stan utrzymania pokryć dachowych zawierających azbest jest zróżnicowany na obszarze gminy Niegowa:

- 50,6 % zinwentaryzowanych wyrobów zaliczono do I stopnia pilności;
- 31,4 % zinwentaryzowanych wyrobów zaliczono do II stopnia pilności;
- 17,9 % zinwentaryzowanych wyrobów zaliczono do III stopnia pilności.

Zbiorcze zestawienie jakości wyrobów zawierających azbest, zinwentaryzowanych na obszarze gminy Niegowa z podziałem na 3 stopnie pilności zestawiono w tabeli 3.4.

Tabela. 3.4. Zestawienie jakości wyrobów zawierających azbest, zinwentaryzowanych na obszarze gminy Niegowa, według stopnia pilności.

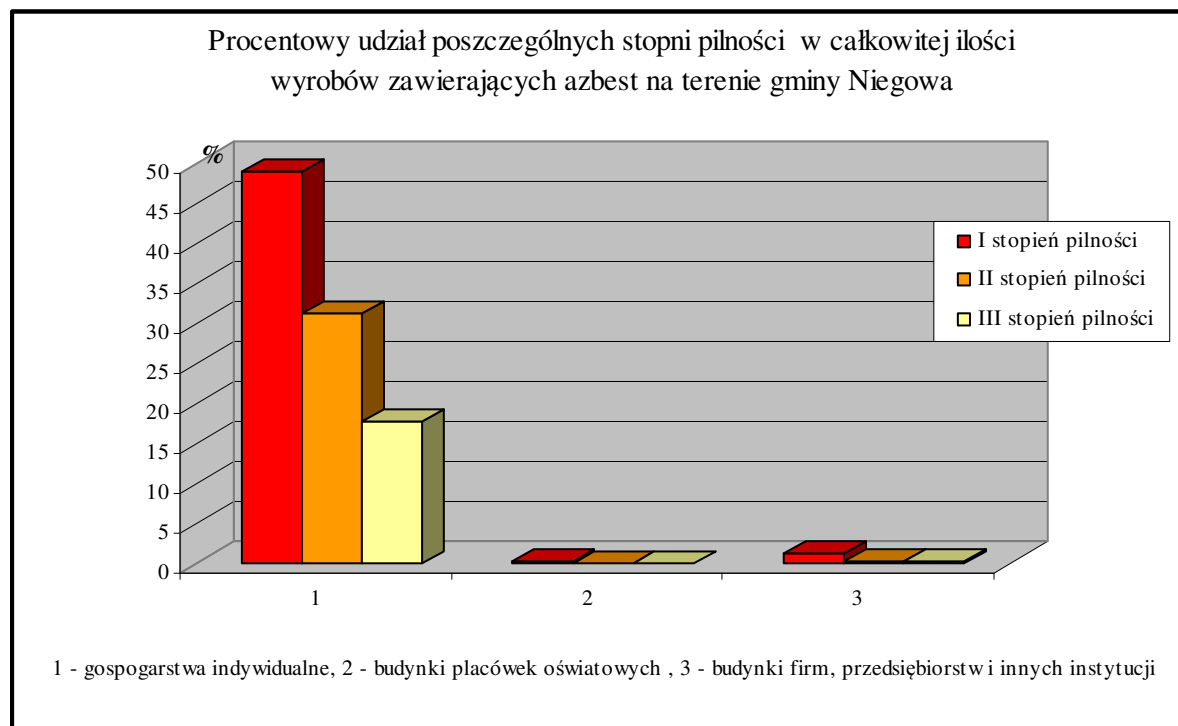
Płyty azbestowo - cementowe				
Obiekty	I stopień [m ²]	II stopień [m ²]	III stopień [m ²]	Suma [m ²]
Gospodarstwa indywidualne	127910	81480	46350	255740
Budynki będące własnością Gminy	0	0	0	0
Budynki placówek oświatowych	640	0	0	640
Budynki firm, przedsiębiorstw i innych instytucji	3200	240	340	3780
Razem gmina Niegowa	131750	81720	46690	260160

W tabeli nr 3.5. oraz na rysunku 3.1. przedstawiono udział procentowy stopni pilności w całkowitej ilości wyrobów zawierających azbest wbudowanych w poszczególnych budynkach na terenie gminy Niegowa.

Zestawienie w tabeli 3.5. wykazuje, że ponad 98 % zinwentaryzowanych budynków z wbudowanym materiałem zawierającym azbest to budynki należące do gospodarstw indywidualnych.

Tabela. 3.5. Udział procentowy stopni pilności w całkowitej ilości wyrobów zawierających azbest wbudowanych w poszczególnych budynkach na terenie gminy Niegowa.

Płyty azbestowo - cementowe				
Obiekty	I stopień	II stopień	III stopień	Suma
	[%]			
Gospodarstwa indywidualne	49,2	31,3	17,8	98,3
Budynki będące własnością Gminy	0,00	0,0	0,0	0,0
Budynki placówek oświatowych	0,2	0,0	0,0	0,2
Budynki firm, przedsiębiorstw i innych instytucji	1,2	0,1	0,1	1,5
Razem gmina Niegowa	50,6	31,4	17,9	100,0

Rysunek 3.1. Procentowy udział stopni pilności w całkowitej ilości wyrobów zawierających azbest wbudowanych w poszczególnych budynkach na terenie gminy Niegowa.

4. MOŻLIWOŚCI I SPOSOBY USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

4.1. SZKOLENIA I AKCJE INFORMACYJNO-EDUKACYJNE

Usuwanie wyrobów zawierających azbest z dachów i elewacji, przez przypadkowe i nieprofesjonalne firmy, zwiększa zagrożenie pyłem azbestowym dla mieszkańców gminy.

W trakcie prac terenowych dotyczących inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest na obszarze gminy Niegowa, stwierdzono, że powstające w trakcie wymiany pokryć dachowych odpady zawierające azbest są niekiedy złożone bezpośrednio na terenie gospodarstwa bez żadnych zabezpieczeń. W trakcie prac inwentaryzacyjnych stwierdzono niewystarczającą świadomość ekologiczną dotyczącą szkodliwości azbestu dla zdrowia ludzi oraz zagrożeń dla środowiska, a także możliwości usuwania materiałów zawierających azbest.

W ramach realizacji „Programu usuwania materiałów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa”, celowym jest przeprowadzenie szkoleń oraz akcji informacyjno-edukacyjnych mających na celu rozpowszechnienie wśród społeczności lokalnej wiarygodnych informacji o skutkach dla zdrowia i środowiska powodowanych przez azbest oraz wyroby i odpady zawierające azbest. Szkolenia i akcje informacyjno-edukacyjne należy przeprowadzać zarówno wśród młodzieży szkolnej, jak i dorosłych mieszkańców. Akcje powinny obejmować szkolenie z zakresu:

- podstawowych rodzajów wyrobów zawierających azbest powszechnie stosowanych w budownictwie;
- obowiązków dotyczących postępowania z wyrobami zawierającymi azbest;
- sposobów bezpiecznej eksploatacji obiektów (szczególnie budowlanych), w których zastosowano wyroby azbestowe;
- zagrożeń i skutków dla zdrowia ludzi i środowiska przyrodniczego w przypadku niewłaściwego użytkowania i usuwania;
- możliwości finansowego wsparcia i właściwego postępowania w przypadku prac remontowych obejmujących wymianę wyrobów zawierających azbest;
- dostęp do specjalistycznych firm działających na terenie gminy, a posiadających stosowne uprawnienia i zezwolenia do prowadzenia prac obejmujących usuwanie, zbieranie, transport i unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest.

Wskazane jest również przekazywanie informacji o możliwościach uzyskiwania pomocy finansowej na prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwianiem odpadów zawierających azbest.

Akcje informacyjno-edukacyjne w szkołach mogą się odbywać w ramach odrębnych zajęć lekcyjnych wyodrębnionych tematycznie, w ramach istniejących kół, jak również konkursów.

Prowadzenie powszechnych akcji edukacyjno - ekologicznych, w procesie efektywnej realizacji zadań wynikających z założeń przyjętych w programie usuwania wyrobów zawierających azbest, stanowi istotny element działań, którego powodzenie umożliwia uzyskanie jak największej akceptacji społecznej, koniecznej dla realizacji programu azbestowego.

Świadomość ekologiczna społeczeństwa w zakresie zagrożeń, jakie niesie użytkowanie i nieostrożne obchodzenie się z produktami zawierającymi włókna azbestowe, jest mimo nagłośnienia w mediach, niewystarczająca. O ile ogólna znajomość szkodliwości azbestu jest już dość dobrze rozwinięta wśród mieszkańców, to jednak w dalszym ciągu większość z nich posiada skromną wiedzę na temat mechanizmów niekorzystnego oddziaływania azbestu na organizm ludzki. Wynikiem tego jest całkowity brak przestrzegania przepisów BHP przy pracach związanych z bieżącymi remontami poszyc dachowych i elewacyjnych. Niska świadomość ekologiczna mieszkańców jest przyczyną deponowania **niezabezpieczonych** odpadów azbestowych bezpośrednio na terenie gospodarstwa lub w miejscach do tego nie przeznaczonych tzw. „dzikich wysypiskach”. Zadaniem edukacji ekologicznej o tematyce „azbestowej”, prowadzonej przez Gminę jest między innymi doprowadzenie do stanu, kiedy usuwanie azbestu odbywać się będzie w sposób profesjonalny i nie spowoduje zagrożenia dla mieszkańców.

„Jest źle, gdy właściciel z braku pieniędzy lub świadomości nie wymienia kruszejącego eternitu na dachu, ale jest jeszcze gorzej, gdy sam zdejmuje eternit i nie wie, co z nim dalej robić”.

Wyroby zawierające azbest stanowią bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia ludzi wówczas, gdy włókna azbestowe uwalniają się i wraz z powietrzem przedostają się do układu oddechowego (np. w trakcie prac demontażowych, podczas ich szlifowania, cięcia lub łamania). Problem utylizacji azbestu znalazł osobne miejsce w rządowym „Programie

usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” z 2002 roku oraz w Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032 z 2009 roku, stanowiącym aktualizację Programu z 2002 roku. Zgodnie z tym programem, przyjmuje się oczyszczenie do roku 2032, terytorium Polski z azbestu i usunięcie stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest. Program ten między innymi, nakłada na gminy obowiązek współpracy z lokalnymi mediami celem rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest oraz wyroby go zawierające. Głównym źródłem odpadów zawierających azbest są stosowane w budownictwie do roku 1997 płyty azbestowo-cementowe. Na obszarze gminy Niegowa, znajduje się duża ilość nieruchomości, w przeważającej liczbie będących własnością gospodarstw indywidualnych, na terenie, których znajdują się wyroby zawierające azbest. Są to przeważnie poszycia dachowe w postaci falistych i płaskich płyt eternitowych oraz elewacje.

Osoby fizyczne będące właścicielami nieruchomości zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity, Dz. U. z dnia 23 stycznia 2008 r. nr 25 poz. 150) są zobowiązane do przedkładania Wójtowi, Burmistrzowi lub Prezydentowi miasta informacji o posiadanych wyrobach zawierających azbest, a Wójt, Burmistrz lub Prezydent miasta okresowo przedkłada przedmiotowe informacje Marszałkowi województwa, który prowadzi ich rejestr.

Po kilku latach obowiązywania ustawy z dnia 19 czerwca 1997 roku (tekst jednolity, Dz. U. z 2004 r. Nr 3 poz. 20 ze zm.), o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, stwierdza się nikłą znajomość przepisów przez właścicieli i administratorów obiektów budowlanych. Jednocześnie obserwuje się usuwanie bez żadnego zabezpieczenia uszkodzonych wyrobów azbestowo-cementowych i kierowanie nielegalnie na „dzikie wysypiska”. Stwarza to konieczność szybkiego podjęcia działań edukacyjno – informacyjnych, które mogłyby skutecznie uświadomić mieszkańców, co do potrzeby współdziałania z jednostkami gminnymi w celu eliminacji azbestu. Edukacja taka powinna być prowadzona zarówno w lokalnych środkach masowego przekazu (prasa, radio ewentualnie telewizja) jak też i przy okazji lokalnych zgromadzeń czy też nawet imprez kulturalno – oświatowych. Dobre wyniki może również odnieść powtarzana akcja informacyjna w postaci ulotek, plakatów, rozprowadzanych w szkołach oraz przez sołtysów przy okazji spotkań wiejskich. Szkoły są także dobrym miejscem prowadzenia akcji uświadamiających charakter zagrożenia powodowanego przez azbest. Edukacja młodzieży

może przynieść w najbliższych latach znacznie lepsze efekty niż edukacja dorosłych. Należy rozważyć możliwość zaangażowania lokalnych autorytetów do propagowania akcji usuwania wyrobów azbestowych z otoczenia.

Warunkiem powodzenia działań jest zapewnienie środków finansowych na odbiór odpadów zawierających azbest z gospodarstw indywidualnych i z innych zasobów mieszkaniowych. Obietnice dawane mieszkańcom chcącym usunąć azbest ze swoich posesji muszą być bezwzględnie dotrzymywane. W przeciwnym razie, utrata zaufania może być przyczyną zaniechania działań ze strony właścicieli budowli lub prowadzenia przez nich prac „na własną rękę” bez zastosowania koniecznych środków ostrożności. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że w takim przypadku azbest trafi na nielegalne składowisko odpadów.

Jako istotny element działań edukacyjnych należy rozważyć opublikowanie poprzez ulotki, prasę lub plakaty, instrukcji dla właścicieli gospodarstw, zarządców nieruchomości, firm wykonawczych i transportowych, podającej sposób bezpiecznego obchodzenia się z wyrobami zawierającymi azbest we wszystkich fazach prac związanych z jego unieszkodliwianiem, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawa ochrony środowiska.

4.2. WARUNKI BEZPIECZEŃSTWA PRZY USUWANIU WYROBÓW I ODPADÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. z 2001 r. Nr 112, poz. 1206), materiały zawierające azbest należą do grupy odpadów niebezpiecznych. Odpadem stają się wyroby zawierające azbest usunięte z miejsca ich wykorzystania. Na podstawie dostępnej literatury [*Zbiór Przepisów i Procedur dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, Ministerstwo Gospodarki, stan prawny na 31 grudnia 2000*], 30 lat użytkowania szarej, niemalowanej płyty dachowej zawierającej azbest oraz malowanej płyty elewacyjnej zawierającej azbest, stanowi graniczny okres ich bezpiecznego użytkowania. Usuwanie z dachów i elewacji wyrobów zawierających azbest przez przypadkowe i nieprofesjonalne firmy, zwiększa zagrożenie pyłem azbestowym dla mieszkańców.

Najczęściej powstające odpady należą do dwóch grup:

Grupy 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest

Grupy 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest

Wprowadzona Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. ***o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest*** (tekst jednolity, Dz. U. z 2004 r. Nr 3 poz. 20 ze zm.) i towarzyszące jej rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest oraz zmieniające z roku 2010 (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 649 oraz z 2010 r. nr 162, poz. 1089) nakazuje konieczność kontroli wbudowanych wyrobów zawierających azbest i sukcesywnego usuwania uszkodzonych materiałów.

Zgodnie z wymienionym rozporządzeniem Właściciele lub Zarządcy obiektów budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest, które posiadają gęstość powyżej 1000 kg/m³, dokonują ich przeglądu technicznego. Na podstawie tego przeglądu powinna zostać sporządzona ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania obiektu. Wszystkie wyroby zakwalifikowane zgodnie z tą oceną do wymiany oraz wszystkie wyroby azbestowe o gęstości poniżej 1000 kg/m³ powinny być usuwane na koszt właściciela obiektu. Niemniej jednak, zgodnie z Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032 ***„koszt transportu i unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest powinien zostać pokryty ze środków własnych gminy, przy udziale środków właścicieli nieruchomości, dotacji i pożyczek funduszy ochrony środowiska lub innych źródeł dostępnych dla gminy”***. Gmina powinna zapewnić ponadto wywóz odpadów zawierających azbest na składowisko odpadów lub zapewnić ich dostarczenie do przewoźnego urządzenia do przetwarzania odpadów zawierających azbest.

Sposób zbierania i usuwania odpadów zawierających azbest zależy od rodzaju odpadów i źródeł ich powstawania. Generalną zasadą przy tego rodzaju działalności jest maksymalne zabezpieczenie przed możliwością emisji włókien azbestu do atmosfery. Można to osiągnąć przez utrzymywanie odpowiednich wymogów techniczno – organizacyjnych.

W tym celu zapewnić należy:

- nawilżanie wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem lub demontażem i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy,

- dokonywanie demontażu całych wyrobów (płyt, rur, kształtek) bez jakiegokolwiek uszkodzania, tam gdzie jest to technicznie możliwe,
- dokonywanie rozdzielania (odspajania) materiałów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze.

Sposób rozbiórki lub remontów obiektów budowlanych zawierających azbest został sprecyzowany w wyżej wymienionych rozporządzeniach (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 649 oraz z 2010 r. nr 162, poz. 1089). Prace polegające na usuwaniu lub naprawie tych wyrobów mogą być wykonywane wyłącznie przez Wykonawców posiadających odpowiednie wyposażenie techniczne do prowadzenia takich prac oraz przez pracowników przeszkolonych w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy usuwaniu i wymianie materiałów zawierających azbest. W tym zakresie nowy Program wprowadza zmiany i przewiduje, **że właściciel nieruchomości (budynków jednorodzinnych i gospodarskich) będzie mógł legalnie zdemontować wyroby zawierające azbest z terenu posesji bez korzystania z usług wyspecjalizowanych firm, o ile osoby usuwające wyroby azbestowe zostaną odpowiednio przeszkolone i będą dysponować środkami technicznymi eliminującymi narażenie na kontakt z włóknami azbestu oraz będą to prowadzić incydentalnie.**

Wykonawca prac polegających na zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest, obowiązany jest do:

1. Uzyskania odpowiednio zezwolenia, pozwolenia, decyzji zatwierdzającej program gospodarowania odpadami niebezpiecznymi albo złożenia organowi informacji o sposobie gospodarowania odpadami niebezpiecznymi;
2. Przeszkolenia przez uprawnioną instytucję zatrudnianych pracowników, osób kierujących lub nadzorujących prace polegające na zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu tych wyrobów oraz przestrzegania procedur dotyczących bezpiecznego postępowania;
3. Opracowania przed rozpoczęciem prac szczegółowego planu prac usuwania wyrobów zawierających azbest, obejmującego w szczególności:
 - a) identyfikację azbestu w przewidzianych do usunięcia materiałach, na podstawie udokumentowanej informacji od właściciela lub zarządcy obiektu albo też na podstawie badań przeprowadzonych przez akredytowane laboratorium,

- b) informacje o metodach wykonywania planowanych prac,
 - c) zakres niezbędnych zabezpieczeń pracowników oraz środowiska przed narażeniem na szkodliwość emisji azbestu, w tym problematykę określoną przepisami dotyczącymi planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia,
 - d) ustalenie niezbędnego dla rodzaju wykonywanych prac monitoringu powietrza;
4. Posiadania niezbędnego wyposażenia technicznego i socjalnego zapewniającego prowadzenie określonych planem prac oraz zabezpieczeń pracowników i środowiska przed narażeniem na działanie azbestu.

Wykonawca prac powinien posiadać pozwolenie na wytwarzanie odpadów niebezpiecznych. Ponadto zobowiązany jest do:

- izolowania od otoczenia obszaru prac przez stosowanie odpowiednich osłon,
- ogrodzenia terenu prac z zachowaniem bezpiecznej odległości od traktów komunikacyjnych dla osób pieszych, nie mniej niż 1 m przy stosowaniu osłon,
- umieszczenia tablic ostrzegawczych o treści: *Uwaga zagrożenie azbestem. Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony*,
- zastosowania odpowiednich środków technicznych umożliwiających zmniejszenie emisji włókien azbestu.

Odpady czy wyroby o gęstości właściwej większej niż 1000 kg/m^3 (definiowane jako „twarde”, zawierające poniżej 20% azbestu) należy zbierać do trwałych i mocnych worków polietylenowych. Pyły azbestowe, luźno związane fragmenty odpadów, wyroby i odpady o gęstości właściwej mniejszej niż 1000 kg/m^3 (definiowane jako „miękkie”, zawierające powyżej 20% do 100% azbestu), powinny być umieszczane w workach z folii polietylenowej szczelnie zamykanych, które następnie należy umieścić w opakowaniu zbiorczym z folii. Zinwentaryzowane wyroby azbestowe w gminie Niegowa należą do materiałów twardych, czyli zawierające poniżej 20 % azbestu. W wyrobach tych włókna azbestowe są mocno związane, a w przypadku mechanicznego uszkodzenia (np. pęknięcia), ma miejsce stosunkowo niewielka emisja azbestu do otoczenia w porównaniu z wyrobami miękkimi.

Opakowania z odpadami lub wyrobami zawierającymi azbest powinny być odpowiednio oznakowane w formie etykiety trwale przytwierdzonej do opakowania lub bezpośredniego nadruku na opakowaniu. Wymiary znaku nie mogą być mniejsze niż 5 x 3 cm (wys. x szer.). Składa się on w górnej części z litery „a” na czarnym tle, a w dolnej z napisu

czarnego lub białego na czerwonym tle: **UWAGA! ZAWIERA AZBEST!** Wdychanie pyłu azbestu stanowi niebezpieczeństwo dla zdrowia. Postępuj zgodnie z przepisami i zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy. Jeżeli produkt lub odpad zawiera krokidolit (odmiana azbestu) należy zaznaczyć na etykiecie w formie napisu **ZAWIERA KROKIDOLIT/AZBEST NIEBIESKI**. Załącznik nr 2 do Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 649 oraz z 2010 r. nr 162, poz. 1089) przedstawia wzór etykiety do oznakowania wyrobów i odpadów zawierających azbest.

Wzór etykiety do oznakowania wyrobów i odpadów zawierających azbest, zgodnie z załącznikiem do Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 649).

Przy pracach związanych z usuwaniem azbestu i wyrobów azbestowych pracownicy powinni stosować wydzielone narzędzia i sprzęt ochronny. W strefie prowadzonych prac obowiązuje zakaz palenia tytoniu i spożywania posiłków. Ubrania ochronne należy przechowywać w wydzielonych miejscach. Nie wolno ich wynosić oraz pracować w ubraniach do tego nieprzeznaczonych. Zużyta odzież może być prana w pralni z zachowaniem procedur postępowania z odpadami azbestu. Zaleca się stosować sprzęt ochroniający układ oddechowy (maski i półmaski) w przypadku przekraczania dopuszczalnego stężenia włókien azbestu w powietrzu strefy roboczej. Jest on również zalecany przy stężeniach mniejszych od wartości dopuszczalnych. Sprzęt jednorazowego użytku traktować należy jako odpad zawierający azbest. Ochrona przed włóknami azbestu wymaga stosowania filtrów I lub II stopnia ochronnego.

Narzędzia i urządzenia używane w czasie pracy powinny pozostawać w strefie pracy do całkowitego zakończenia przewidywanych czynności. Następnie należy je dokładnie odkurzyć i wytrzeć na mokro. Sprzęt, którego nie można oczyścić, należy szczelnie zapakować i przenieść do następnej strefy pracy.

W tabeli 4.1. przedstawiono najwyższe dopuszczalne stężenia pyłów zawierających azbest w środowisku pracy, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. z 2002 r. Nr 217, poz. 1833 ze zm.). Rozporządzenie to określa wartości najwyższych dopuszczalnych stężeń chemicznych i pyłowych czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy.

Dyrektywa Rady Wspólnoty Europejskiej (91/382/EWG) z 24 czerwca 1991 r. ustala stężenie włókien azbestu w powietrzu na stanowiskach pracy bez użycia środków ochrony dla:

- azbestu chryzotylowego $< 0,2 \text{ włókna/cm}^3$
- innych odmian azbestu $< 0,1 \text{ włókna/cm}^3$

Zagadnienie dopuszczalnego stężenia włókien azbestu w powietrzu budynków przeznaczonych dla stałego pobytu ludzi nie jest jednoznacznie określone. Według interpretacji Państwowego Zakładu Higieny (pismo z dnia 24 sierpnia 1995 r. l.z. III-9/1430/95) do Rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej (Monitor Polski z 1996r. Nr 19, poz. 231) poziom zanieczyszczenia powietrza w pomieszczeniach przeznaczonych do stałego pobytu ludzi nie powinien przekraczać 1000 włókien/m^3 , co odpowiada wartości dopuszczalnego stężenia substancji w powietrzu atmosferycznym w odniesieniu do 24-godzinnego okresu pomiarowego.

Tabela 4.1. Najwyższe dopuszczalne stężenia pyłów zawierających azbest w środowisku pracy, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 217, poz. 1833 ze zm.)

Nazwa czynnika szkodliwego dla zdrowia	Najwyższe dopuszczalne stężenie	
	mg/m ³	włókien w 1 cm ³
pyły zawierające azbest i inne materiały włókniste z wyjątkiem krokidolitu i antygorytu		
– pył całkowity	1,0	---
– włókna respirabilne ¹⁾	---	0,5
pyły zawierające krokidolit		
– pył całkowity	0,5	---
– włókna respirabilne ¹⁾	---	0,2
pyły zawierające antygoryt włóknisty		
– pył całkowity	0,5	---
– włókna respirabilne ¹⁾	---	0,2

1) włókna o długości powyżej 5µm, o maksymalnej średnicy poniżej 3 µm i o stosunku długości do średnicy powyżej 3 : 1

--- oznacza „nieokreślone „

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 649), wykonawca prac, przed przystąpieniem do prac polegających na zabezpieczeniu lub usunięciu wyrobów zawierających azbest z obiektu, urządzenia budowlanego lub instalacji przemysłowej, a także z terenu prac, obowiązany jest do zgłoszenia tego faktu właściwemu organowi nadzoru budowlanego oraz właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy. Zgodnie rozporządzeniem z 2010 roku zmieniającym rozporządzenie z 2004 roku konieczne jest ponadto zgłoszenie prac inspektorowi sanitarnemu.

Zgodnie z przepisem art. 14 ust. 4 ustawy o odpadach (tekst jednolity, Dz. U. z 2007 r. Nr 39 poz. 251 ze zm.) transport odpadów odbywa się z zachowaniem przepisów obowiązujących przy transporcie materiałów niebezpiecznych. Firma prowadząca usługi w zakresie transportu odpadów niebezpiecznych obowiązana jest posiadać odpowiednie zezwolenie wydane przez Wojewodę lub Starostę właściwego ze względu na miejsce wykorzystywania lub unieszkodliwiania odpadów.

5. UNIESZKODLIWIANIE ODPADÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

Według Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 *w sprawie katalogu odpadów* (Dz. U. Nr 112 poz. 1206) odpady zawierające azbest zaliczane są do grupy 17 – odpady z budowy, remontów i drenażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej:

- 1) Materiały izolacyjne zawierające azbest (17 06 01);
- 2) Materiały konstrukcyjne zawierające azbest (17 06 05).

Podstawową i najtańszą metodą unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest jest ich deponowanie, zgodnie z wymogami prawnymi, na składowiskach odpadów zawierających azbest. Wymagania dotyczące składowania dla odpadów zawierających azbest, wymienionych w katalogu odpadów oznaczonych kodami: 17 06 01* i 17 06 05* określa Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. *w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów* (Dz. U. Nr 61 z 2003 r., poz. 549).

Wymagania dotyczące składowania odpadów zawierających azbest:

1. Składowiska odpadów lub wydzielone kwatery na terenie innych składowisk odpadów przeznaczone do wyłącznego składowania odpadów, o których mowa w ust. 1, wymienionego rozporządzenia, (czyli odpadów zawierających azbest) w postaci nieprzekształconej, buduje się w specjalnie wykonanych zagłębieniach terenu ze ścianami bocznymi zabezpieczonymi przed osypywaniem się.
2. Każdorazowo po złożeniu odpadów zawierających azbest, ich powierzchnię zabezpiecza się przed emisją pyłów przez przykrycie izolacją syntetyczną lub warstwą gruntu.
3. Składowanie odpadów zawierających azbest, należy zakończyć na poziomie 2 m poniżej poziomu terenu otoczenia; następnie składowisko odpadów wypełnia się gruntem do poziomu terenu.

5.1. CHARAKTERYSTYKA PROPONOWANYCH SKŁADOWISK DLA ODPADÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

Zgodnie, z dostępnym na stronie internetowej Bazy Azbestowej, wykazem składowisk odpadów zawierających azbest, na terenie województwa śląskiego zidentyfikowano dwa składowiska przyjmujące odpady zawierające azbest oraz dwa planowane składowiska. Są to:

- Składowisko odpadów w Knurowie,
- Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne Cofinco Poland Sp. z o. o. w Jastrzębiu Zdroju.

oraz planowane składowiska:

- Składowisko odpadów komunalnych w Świętochłowicach,
- Składowisko odpadów niebezpiecznych i obojętnych w Dąbrowie Górniczej.

W związku z powyższym, na terenie województwa śląskiego praktycznie są tylko dwa składowiska, które przyjmowałyby odpady zawierające azbest powstające przy realizacji Programu usuwania materiałów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa. Bliższe składowiska z terenów sąsiednich województw w większości wykorzystywane są dla potrzeb własnych zakładów, bądź przyjmują odpady z terenu własnej gminy, bądź własnego województwa.

Zatem, najbliższymi miejscami unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest powstających przy realizacji Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa są składowiska znajdujące się na terenie województwa śląskiego. Są to:

- **Składowisko odpadów w Knurowie,**
- **Składowisko odpadów Cofinco Poland Sp. z o. o. w Jastrzębiu Zdroju.**

Miejszem unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa mogą być ponadto inne składowiska spełniające wymogi ochrony środowiska. Miejszem unieszkodliwiania odpadów może być składowisko zlokalizowane na terenie województwa świętokrzyskiego:

- **Składowisko odpadów zawierających azbest w miejscowości Dobrów, gmina Tuczępy, powiat buski.**

Alternatywnym miejscem unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest mogą być ponadto w przyszłości, planowane następujące składowiska:

- składowisko odpadów niebezpiecznych w Jadwinówce (gm. Radomsko, powiat radomszczański, woj. łódzkie).
- składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Świętochłowicach.

Poniżej podano krótką charakterystykę składowisk odpadów zawierających azbest w Knurowie (woj. śląskie), w Jastrzębiu Zdroju (woj. śląskie), oraz w Dobrowie, (gmina Tuczępy, powiat buski, woj. świętokrzyski).

CHARAKTERYSTYKA SKŁADOWISKA ODPADÓW W KNUROWIE

Składowisko odpadów zawierających azbest w Knurowie, ul. Szybowa 44, gmina Knurów, województwo śląskie, oddalone jest o około 90 km od gminy Niegowa.

Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne z wydzielonym sektorem do składowania odpadów zawierających azbest zarządzane jest przez Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe „KOMART” Sp. Z o.o. w Knurowie. Zgodnie z wydanym pozwoleniem zintegrowanym, składowisko ma zezwolenie na składowanie rocznie 20 000 Mg odpadów zawierających azbest (17 06 01 oraz 17 06 05).

Składowisko zajmuje teren o powierzchni 12 ha. Zlokalizowane jest między osiedlami Szczygłowice – Krywald i terenem kopalni KWK „Knurów”. Składowisko podzielone jest na sektory. Sektory II i IIA przeznaczone są do składowania odpadów innych niż niebezpieczne, w tym odpadów komunalnych. Sektor III o powierzchni 3,4 ha i objętości 280 000 m³, przeznaczony jest do składowania odpadów zawierających azbest. Odpady azbestowe dostarcza się bezpośrednio na teren eksploatowanej kwatery, gdzie są unieszkodliwiane według przyjętej technologii składowania metodą warstwową.

CHARAKTERYSTYKA SKŁADOWISKA ODPADÓW W JASTRZĘBIU ZDROJU

Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne Cofinco Poland Sp. z o. o w Jastrzębiu Zdroju, województwo śląskie, czynne jest od 1999 roku. Jest oddalone o około 140 km od gminy Niegowa. Składowisko posiada wydzieloną subkwaterę na odpady

zawierające azbest w ramach sektora III składowiska. Składowisko przyjmuje odpady do unieszkodliwiania z terenu całego kraju. Przewidywana data zamknięcia planowana jest na 2014 rok.

SKŁADOWISKO ODPADÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST W DOBROWIE

Składowisko odpadów zawierających azbest w miejscowości Dobrów, gmina Tuczępy, województwo świętokrzyskie, oddalone jest o około 125 km od gminy Niegowa. Składowisko przeznaczone jest wyłącznie do składowania odpadów budowlanych azbestowo-cementowych, opakowanych w miejscu ich wytworzenia w szczelnych opakowaniach, między innymi typu BIG-BAG lub mniejszych i właściwie oznakowanych, eliminujących ich oddziaływanie na środowisko, a w szczególności na środowisko atmosferyczne.

Składowisko zlokalizowane na terenach zdegradowanych, po eksploatacji siarki przez Kopalnię Siarki Grzybów. Składowisko składa się z 26 kwater eksploatowanych w dwóch etapach. Pojemność eksploatacyjna składowiska wynosi około 190 000 m³ (w tym zdeponowane odpady i warstwy przesypowe). Przewiduje się możliwość złożenia około 175000 m³ odpadów azbestowo-cementowych.

Po zakończeniu składowania odpadów zawierających azbest, składowisko zostanie zamknięte i zrekultywowane poprzez wykonanie warstwy rekultywacyjnej o grubości 2 m.

5.2. WYKAZ DOSTĘPNYCH SKŁADOWISK PRZYJMUJĄCYCH ODPADY ZAWIERAJĄCE AZBEST

Istnieje możliwość deponowania odpadów zawierających azbest na innych składowiskach, niż wymienione powyżej, ale spełniających wymogi prawa.

Wykaz istniejących składowisk odpadów zawierających azbest (stan na 01.04.2011 r. - uzupełnione)

województwo dolnośląskie

1. Składowisko Odpadów Przemysłowych,
Wałbrzych ul. Górnicza 1,
zarządzane przez Mo-BRUK Korzenna 214,
2. Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Trzebczu,
gm. Polkowice,

zarządzane przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Miejskiej Sp. z o.o.
ul. Dąbrowskiego 2, Polkowice,

3. Składowisko odpadów w Marcinowie, gm. Trzebnica,
zarządzane przez Zakład Gospodarki Komunalnej w Trzebnicy,
ul. Piłsudskiego 1, Trzebnica, */tylko z terenu gminy/*
4. Składowisko Odpadów Stałych
zarządzane przez KGHM Polska Miedź S.A. Oddział Huta Miedzi „Głogów”
Głogów, ul. Żukowicka 1 */na potrzeby zakładu/*,

województwo kujawsko-pomorskie

5. Składowisko Utylizacja Odpadów, gm. Piotrków Kujawski, m. Bycz – Teodorowo,
zarządzane przez „UTYLIZACJA ODPADÓW” - Zakład Instalacji Sanitarnych, inż.
Władysław Lewandowski, Radziejów,
6. Składowisko Odpadów Niebezpiecznych w Małociechowie, gm. Pruszcz,
zarządzane przez ECO-POL Sp. z o.o., Pruszcz,

województwo lubelskie

7. Składowisko Odpadów Niebezpiecznych, Poniatowa Wieś, gm. Poniatowa
zarządzane przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o.,
ul. Młodzieżowa 4, Poniatowa,
8. Składowisko Piaski Zarzecze II Kraśnik,
zarządzane przez WOD-BUD Sp. z o.o., ul. Piłsudskiego 12/1, Kraśnik,
9. Składowisko podziemne BOGDANKA, gm. Puchaczów,
zarządzane przez „Lubelski Węgiel”, Puchaczów, Bogdanka,
(Planowana data uruchomienia składowiska - koniec 2012 r.),
10. Składowisko odpadów azbestowych w miejscowości Srebrzyszcze, gm. Chełm,
zarządzane przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami Sp. z o.o. w Chełmie,
ul. Ks. Piotra Skargi 11, Chełm,

województwo lubuskie

11. Składowisko Odpadów Azbestowych, ul. Małasińska 180, Chróścik, gm. Gorzów
Wielkopolski, zarządzane przez Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., ul. Teatralna
49, Gorzów Wielkopolski,

województwo łódzkie

12. Składowisko Odpadów Niebezpiecznych Jadwinówka, gm. Radomsko,

zarządzane przez Transport Metalurgia S.A., ul. Reymonta 62, Radomsko,
(wydzielona kwatera już nie przyjmuje odpadów)

13. Składowisko Odpadów Eko-Radomsko, gm. Radomsko
zarządzane przez Eko-Radomsko Sp. z o.o.
(Planowana data uruchomienia składowiska - IV kwartał 2011 r.),
14. Mokre składowisko popiołu i żużla „Bagno-Lubień”
Elektrownia „Bełchatów” S.A. z/s w Rogowcu, *(tylko dla potrzeb własnych Zakładu,*

województwo małopolskie

15. Składowisko komunalne w Ujkowie Starym pow. olkuski,
Zakład Gospodarki Komunalnej BOLESŁAW Sp. z o.o. Bolesław, ul. Osadowa 1
(tylko dla potrzeb własnych),
16. Składowisko odpadów „za rz. Białą” w Tarnowie,
Zakłady Azotowe w Tarnowie- Mościcach S.A. ul. Kwiatkowskiego 8,
17. Składowisko odpadów zawierających azbest, Oświęcim
Miejsko-Przemysłowa Oczyszczalnia Ścieków Sp. z o.o.
(Planowana data uruchomienia składowiska - 2011 r.),

województwo mazowieckie

18. Składowisko odpadów komunalnych w Rachocinie,
Zakład Gospodarki Mieszkaniowej, ul. Traugutta 33, Sierpc,

województwo podkarpackie

19. Składowisko odpadów komunalnych w Młynach pow. jarosławski,
Zakład Gospodarki Komunalnej Gminy Radymno z/s w Skołoszowie 341,
20. Składowisko Odpadów Pysznica gm. Pysznica,
zarządzane przez Gminny Zakład Komunalny, ul. Wolności 295, Pysznica,
(tylko dla potrzeb własnych)
21. Kozodrza, gm. Ostrów
Zakład Usług Komunalnych w Ostrowie
(w trakcie rozbudowy)

województwo podlaskie

22. Składowisko Odpadów Miastkowo, pow. Łomża,
MPGKiM, ul. Akademicka 22, Łomża

23. Zakład Zagospodarowania Odpadów, Czerwony Bór, zarządzany przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o., Zambrów
*/tylko dla potrzeb gmin zrzeszonych w Zambrowskim Związku Gmin/
(Planowana data uruchomienia składowiska - grudzień 2011 r.)*

województwo pomorskie

24. Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, Nowy Dwór, gm. Chojnice,
Zakład Zagospodarowania Odpadów Sp. z o.o. Chojnice,
(Planowana data uruchomienia składowiska - 2013 r.)
25. Zakład Unieszkodliwiania Odpadów w Bierkowie, gm. Słupsk
Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Słupsku, ul. Szczecińska 112, Słupsk,
26. Składowisko Odpadów w Gilwie Małej, Kwidzyn,
Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., Gilwa Mała 8, Kwidzyn
27. Kwatera na odpady zawierające azbest,
Zakład Utylizacji Sp. z o.o. w Gdańsku, ul. Jabłoniowa 55, Gdańsk Szadółki,
(ze ściśle określonego terenu)

województwo śląskie

28. Składowisko odpadów w Knurowie ul. Szybowa,
zarządzane przez PPHU „KOMART” Sp. z o.o., Knurów ul. Szpitalna 7
(tylko z terenu województwa śląskiego),
29. Składowisko odpadów komunalnych w Świętochłowicach,
MPGK Sp. z o.o. Świętochłowice ul. Łagiewnicka 7641-608
(kwatery jest planowana do zamknięcia),
30. Składowisko odpadów niebezpiecznych i obojętnych w Dąbrowie Górniczej
ul. Koksownicza 1, Zakłady Koksownicze „Przyjaźń”
(tylko dla potrzeb własnych Zakładu),
31. Składowisko odpadów azbestowych na terenie Oczyszczalni Ścieków Deszczowo-Przemysłowych Huty Katowice, Dąbrowa Górnicza,
ARCELOR MITTAL POLAND S.A. Oddział w Dąbrowie Górniczej,
ul. J. Piłsudskiego 92, Dąbrowa Górnicza,
(tylko dla potrzeb własnych Zakładu),
32. Wydzielona subkwatery na odpady zawierające azbest w ramach sektora III składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Jastrzębiu Zdroju,
Cofinco-Poland Sp. z o.o., ul. Graniczna 29, Katowice,
33. Składowisko Odpadów w Sosnowcu, gm. Sosnowiec,
zarządzane przez Miejski Zakład Składowania Odpadów Sp. z o.o. w Sosnowcu,

(Planowana data uruchomienia składowiska – II półrocze 2012 r)

województwo świętokrzyskie

34. Składowisko odpadów zawierających azbest w miejscowości Dobrów,
gmina Tuczępy.
Chempol Sp. z o.o Dobrów 8, 28-142 Tuczępy,

województwo warmińsko- mazurskie

35. Składowisko odpadów zawierających azbest, Półwieś, gm. Zalewo
Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o., ul. 3-go Maja 8, Ostróda
36. Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., ul. Szańcowa 1, Elbląg,
37. Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, gm. Bartoszyce
zarządzane przez Zakład Gospodarki Odpadami Sp. z o.o.
(Planowana data uruchomienia składowiska – 2011/2012)

województwo wielkopolskie

38. Składowisko odpadów niebezpiecznych w Koninie,
Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., ul. Sulańska 11, Konin,

województwo zachodnio-pomorskie

39. Zakład odzysku odpadów, ul. Łubuszan 80, Sianów
Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o., ul. Komunalna 5, Koszalin,
40. Składowisko odpadów w m. Dalsze, gm. Myślibórz,
zarządzane przez EKO-MYŚL Sp. z o.o. Dalsze 36, Myślibórz,
41. Składowisko odpadów w Wardyniu Górnym, gm. Połczyn-Zdrój,
zarządzane przez Międzygminne Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami Sp. z o.o.,
Wardyn Górnym, /tylko dla potrzeb powiatu świdwińskiego i gmin sąsiednich/.

6. CELE I TERMINY REALIZACJI ZAŁOŻEŃ PROGRAMU

Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski wraz z jego aktualizacją pn. „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 - 2032” przewiduje następujące cele realizacji programu usuwania wyrobów zawierających azbest:

- 1) usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest;**
- 2) minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych powodowanych kontaktem z włóknami azbestu;**
- 3) likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.**

Na poziomie gminnym powyższe cele osiągnęte będą przez realizację następujących zadań:

1. Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest na terenie gminy;
2. Opracowanie programu usuwania wyrobów zawierających azbest;
3. Prowadzenie akcji informacyjno-edukacyjnych;
4. Usuwanie i unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest;
5. Monitoring prawidłowego postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest

W ramach opracowania Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa zrealizowano znaczną część zadań wytyczonych do realizacji w dokumentach wyższego szczebla. Przeprowadzona została w szczególności wnikliwa inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest wraz z określeniem stopnia pilności usuwania wyrobów. Harmonogram usuwania wyrobów został przedstawiony w trzech wariantach.

Podstawowe Zadania Gminy:

- 1) gromadzenie przez wójta gminy informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest oraz przekazywanie ich do marszałka województwa z wykorzystaniem dostępnego narzędzia informatycznego: www.bazaazbestowa.pl;
- 2) przygotowanie i aktualizacja programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest;

- 3) organizowanie akcji informacyjno – edukacyjnej, współpraca z mediami w celu propagowania odpowiednich inicjatyw społecznych oraz rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest;
- 4) organizowanie usuwania wyrobów zawierających azbest przy wykorzystaniu pozyskanych na ten cel środków krajowych lub unijnych;
- 5) współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację Programu;
- 6) współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska).

Zadania właściciela lub zarządcy obiektu:

- 1) sporządzenie przeglądu technicznego wyrobów zawierających azbest- na podstawie tego przeglądu sporządza się w jednym egzemplarzu „*Ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest*”;
- 2) dokonanie identyfikacji rodzaju azbestu i oszacowanie ilości wyrobów zawierających azbest; osoba fizyczna niebędąca przedsiębiorcą przedkłada informację wójtowi gminy;
- 3) uzyskanie pozwolenia na wykonywanie prac remontowo- budowlanych związanych z wytwarzaniem odpadów niebezpiecznych – usuwaniem odpadów zawierających azbest powinny zajmować się tylko przedsiębiorstwa posiadające odpowiednie pozwolenia, a także sprzęt techniczny oraz przeszkolonych pracowników;
- 4) wykonawca prac polegających na zabezpieczeniu lub usunięciu wyrobów zawierających azbest obowiązany jest do zgłoszenia zamiaru przeprowadzenia tych prac właściwemu organowi nadzoru budowlanego, właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy oraz właściwemu państwowemu inspektorowi sanitarnemu, w terminie co najmniej 7 dni przed rozpoczęciem prac;
- 5) usuwanie wyrobów zawierających azbest z budynków oraz oczyszczenie terenu nieruchomości z odpadów zawierających azbest.

Plan unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest i usuwania wyrobów zawierających azbest na etapie gminnym, składa się z zadań podstawowych i z zadań szczegółowych, przedstawionych w tabeli poniżej.

Tabela 6.1. Zadania do realizacji w latach 2011-2032 w zakresie unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest i usuwania wyrobów zawierających azbest do realizacji na terenie gminy Niegowa.

Termin realizacji	<u>Zadania podstawowe</u> w zakresie unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest	Jednostka realizująca
2011 - 2032	Przeprowadzenie szkoleń i akcji informacyjno-edukacyjnych na temat wyrobów i odpadów zawierających azbest. <i>Szkolenia i akcje informacyjno-edukacyjne należy przeprowadzać zarówno wśród młodzieży szkolnej, jak i dorosłych mieszkańców gminy. Akcje powinny obejmować szkolenie z zakresu:</i> • podstawowych rodzajów wyrobów zawierających azbest powszechnie stosowanych w budownictwie; • sposobów bezpiecznej eksploatacji obiektów (szczególnie budowlanych) w których zastosowano wyroby azbestowe; • zagrożeń i skutków dla zdrowia i środowiska przyrodniczego w przypadku niewłaściwego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest; • możliwości finansowego wsparcia i właściwego postępowania w przypadku prac remontowych obejmujących wymianę wyrobów zawierających azbest; • dostępnych specjalistycznych firm działających na terenie gmin i posiadających stosowne uprawnienia i zezwolenia do prowadzenia prac obejmujących usunięcie, zbieranie, transport i unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest.	Gmina, Jednostki naukowo-badawcze, organizacje ekologiczne, placówki oświatowe.
2011-2032	Zbieranie odpadów zawierających azbest i przekazanie firmom posiadającym odpowiednie zezwolenie w zakresie zbierania, transportu i unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest. <i>Wykonawca prac, polegających na naprawie lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów i urządzeń budowlanych, zobowiązany jest do:</i> • izolowania od otoczenia obszaru prac przez stosowanie odpowiednich osłon, • ogrodzenia terenu prac z zachowaniem bezpiecznej odległości od traktów komunikacyjnych dla osób pieszych, nie mniejszej niż 1 m przy stosowaniu osłon, • umieszczenia tablic ostrzegawczych o treści: "<u>Uwaga! Zagrożenie azbestem</u>", "<u>Osobom nie upoważnionym wstęp wzbroniony</u>", • zastosowania odpowiednich środków technicznych celem zmniejszenia emisji włókien azbestu.	Gmina, posiadacze odpadów, przedsiębiorcy
Termin realizacji	<u>Zadania szczegółowe</u> w zakresie unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest	Jednostka realizująca
2011-2032	Wdrażanie zasad i zapisów prawa dotyczących wyrobów i odpadów zawierających azbest, zgodnie z obowiązującymi przepisami	Gmina, właściele obiektów
corocznie	Sporządzenie zbiorczego wykazu obiektów zawierających azbest na koniec każdego roku na podstawie zebranych informacji i arkuszy ocen – aktualizacja bazy danych (www.bazaazbestowa.pl)	Gmina
corocznie	Opracowanie danych liczbowych o ilości i rozmieszczeniu wyrobów zawierających azbest na terenie gminy.	Gmina

corocznie	Sukcesywne dokonywanie przeglądu technicznego obiektów na terenie gminy stosownie do odpowiednich rozporządzeń	Gmina, właściciele obiektów
2011–2032	Ustalenie rejonów spodziewanego wzrostu zagrożenia pyłem azbestu z uwagi na koncentrację występowania uszkodzeń lub technicznego zużycia wyrobów zawierających azbest. <i>W miejscach takich należy rozważyć podjęcie prac związanych z usunięciem wyrobów azbestowych stwarzających zagrożenie, lub zabezpieczeniem tych wyrobów np. przez pokrycie specjalnymi farbami dachowych zmniejszających ryzyko pylenia azbestu.</i>	Gmina
2011–2032	Wystąpienie do odpowiednich jednostek o przeprowadzanie monitoringu zagrożonych rejonów (obiektów), w których zabudowano wyroby zawierające azbest	Gmina, właściciele obiektów
corocznie	Prowadzenie rozeznania rynku i weryfikacji danych na usługi związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest, unieszkodliwianiem odpadów zawierających azbest oraz transportem..	Gmina
2011–2032	Usuwanie i unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest. Prace polegające na usuwaniu lub naprawie tych wyrobów mogą być wykonywane wyłącznie przez wykonawców posiadających odpowiednie wyposażenie techniczne do prowadzenia takich prac oraz przez pracowników przeszkolonych w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy usuwaniu i wymianie materiałów zawierających azbest.	Gmina właściciele obiektów, zarządcy przedsiębiorcy

7. HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU

7.1. HARMONOGRAM REALIZACJI ZADAŃ PODSTAWOWYCH

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa jest zgodny z przepisami prawnymi obowiązującymi w Polsce oraz Unii Europejskiej, a także z innymi dokumentami w przedmiotowym zakresie, m.in. z:

- Programem usuwania wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski na lata 2002 - 2032,
- Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032,
- Planem Gospodarki Odpadami dla Gminy Niegowa”.

Celem Krajowego Programu usuwania wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski jest:

- spowodowanie oczyszczenia terytorium Polski z azbestu oraz usunięcie stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest;
- wyeliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców Polski spowodowanych azbestem oraz ustalenie koniecznych do tego uwarunkowań;
- spowodowanie sukcesywnej likwidacji oddziaływania azbestu na środowisko i doprowadzenie w określonym horyzoncie czasowym, do spełnienia wymogów ochrony środowiska;
- stworzenie odpowiednich warunków do wdrożenia przepisów prawnych oraz norm postępowania z wyrobami zawierającymi azbest stosowanych w Unii Europejskiej.

W tabeli poniżej przedstawiono harmonogram realizacji zadań wynikających z Programu usuwania wyrobów zawierających azbest.

Tabela 6.1. Harmonogram realizacji założeń programu:

L.p.	Zadania	Jednostka realizująca	Termin realizacji
1.	Prowadzenie akcji informacyjno-edukacyjnych	Gmina	2011 - 2032
2.	Wprowadzenie wyników inwentaryzacji do bazy danych WBDA	Gmina	2011
3.	Pozyskanie funduszy krajowych lub unijnych na realizację założeń Programu	Gmina	2011 - 2032

4.	Udzielanie pomocy finansowej w usuwaniu i unieszkodliwianiu odpadów zawierających azbest	Gmina	2011 - 2032
5.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest	Właściciele nieruchomości, obiektów budowlanych	2011 - 2032
6.	Zorganizowanie akcji wywozu odpadów zawierających azbest	Gmina	2011 - 2032
7.	Aktualizacja inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest z wykorzystaniem WBDA	Właściciele obiektów budowlanych, Gmina	2012 -2032
8.	Monitorowanie procesu usuwania wyrobów zawierających azbest	Gmina	2011 - 2032

Szczegółowy wariantowy harmonogram usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa przedstawiono poniżej w rozdziale 7.2.

7.2. WARIANTOWOŚĆ USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

Na obszarze gminy Niegowa zinwentaryzowano łącznie **260160 m²** wyrobów zawierających azbest w postaci płyt azbestowo-cementowych. Dla zestawienia jakościowego wyrobów zawierających azbest przeprowadzono *ocenę pilności usuwania wyrobów zawierających azbest*. Przeprowadzona ocena pilności stanowi podstawę dla wyróżnienia wariantów usuwania wyrobów zawierających azbest. Zbiorcze zestawienie jakości wyrobów zawierających azbest, zinwentaryzowanych na obszarze gminy Niegowa z podziałem na 3 stopnie pilności zestawiono w tabeli 6.2.

Tab. 6.2. Zestawienie jakości wyrobów zawierających azbest, zinwentaryzowanych na obszarze gminy Niegowa, według stopnia pilności.

Płyty azbestowo - cementowe				
	I stopień [m ²]	II stopień [m ²]	III stopień [m ²]	Suma [m ²]
Gospodarstwa indywidualne	127910	81480	46350	255740
Budynki będące własnością Gminy	0	0	0	0
Placówki oświatowe	640	0	0	640
Firmy i przedsiębiorstwa	3200	240	340	3780
Razem gmina Niegowa	131750	81720	46690	260160

W trakcie prac terenowych zinwentaryzowano także zniszczone płyty dachowe złożone na terenie poszczególnych posesji. Płyty te w ilości **3580 m²** zaliczono do I stopnia pilności. Ze względu na częsty brak możliwości obserwacji w terenie, część złożonych płyt azbestowo-cementowych mogła nie zostać uwzględniona w ankietach. Jeżeli takowe odpady azbestowo-cementowe złożone na posesjach zostaną zgłoszone przez właścicieli posesji należy je traktować zgodnie z postępowaniem dla I stopnia pilności.

Zgodnie z Programem usuwania wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski, całkowita ilość wyrobów wbudowanych w obiektach budowlanych powinna zostać usunięta i unieszkodliwiona do roku 2032. Całkowity czas usuwania wyrobów zawierających azbest podzielono, zgodnie z Krajowym Programem na 3 okresy:

Lata 2011 - 2012

Lata 2013 - 2022

Lata 2023- 2032

Zgodnie z zapisami Krajowego Programu, do końca 2032 r. powinny zostać usunięte wszystkie wyroby zawierające azbest.

Harmonogram usuwania wyrobów zawierających azbest przedstawiono w trzech wariantach dla **260160 m²**, zatem

do 2012 roku należy usunąć 16260 m²,

w okresie 2013 – 2022: 121950 m²,

w okresie 2023 – 2032 także: 121950 m².

Proponowane warianty kolejności usuwania:

WARIANT I – usuwanie zgodnie ze stopniem pilności,

WARIANT II – usuwanie w pierwszej kolejności z budynków użyteczności publicznej

WARIANT III – usuwanie zgodnie z kolejnością zgłoszeń.

Przy uwzględnieniu wszelkich uwarunkowań, zarówno finansowych jak i ekologicznych czy gospodarczych, najbardziej realnym wariantem usuwania, wydaje się być wariant III, czyli usuwanie w kolejności zgłoszeń.

Koszty zdjęcia pokrycia dachowego wykonanego z materiałów zawierających azbest, z budynków użyteczności publicznej lub będących własnością Gminy oraz koszty transportu i unieszkodliwienia odpadów powstałych w wyniku wymiany takiego pokrycia dachowego

będą pokrywane w całości ze środków publicznych lub częściowo ze środków właścicieli budynków.

Przy uwzględnieniu unijnej zasady „**zanieczyszczający płaci**”, koszty usunięcia i unieszkodliwiania powstałych odpadów zawierających azbest pokrywa właściciel posesji lub zarządca nieruchomości.

Jednak Gmina może przeznaczyć własne środki oraz starać się o pozyskanie środków zewnętrznych na dofinansowanie w całości lub w części kosztów demontażu, transportu i unieszkodliwienia odpadów zawierających azbest. Zachętą do realizacji inwestycji przez mieszkańców może być pokrywanie kosztów ze środków gminnych.

WARIANT I

USUWANIE ZGODNIE ZE STOPNIEM PILNOŚCI

Wariant ten zakłada usuwanie wyrobów zawierających azbest według stopnia pilności. Przeprowadzona ocena pilności zgodnie z załącznikiem nr 1 do Rozporządzenia z dnia 2 kwietnia 2004 ze zmianami z 2010 r. (Dz. U. Nr 71 z 2004 r., poz. 649 oraz z roku 2010 Nr 162, poz. 1089) wykazała, że stan utrzymania pokryć dachowych zawierających azbest jest zróżnicowany na obszarze gminy Niegowa.

Całkowita ilość wyrobów przeznaczonych do usuwania do roku 2032 wynosi **260160 m²**.

W latach 2011 – 2012 zostaną usunięte z terenu gminy Niegowa ok. 16260 m² wyrobów, w tym: 12420 m² wyrobów I stopnia pilności z budynków gospodarstw indywidualnych, wszystkie wyroby I stopnia pilności z budynków placówek oświatowych w ilości 640 m² oraz 3200 m² wyrobów I stopnia z budynków należących do firm i przedsiębiorstw.

W latach 2013 – 2022 zostanie usunięta pozostałość wyrobów I stopnia pilności tj.: 115490 m², część wyrobów II stopnia w ilości: 6460 m² z budynków gospodarstw indywidualnych.

W latach 2023 – 2032 zostanie usunięta pozostała część wyrobów II stopnia z budynków gospodarstw indywidualnych w ilości 75020 m², 240 m² wyrobów II stopnia z budynków należących do firm i przedsiębiorstw oraz wszystkie wyroby III stopnia w ilości: 46350 m² z obiektów należących do gospodarstw indywidualnych i 340 m² III stopnia wyrobów należących do firm i przedsiębiorstw.

Tabela 6.3. Zestawienie ilościowe [m²] dla I wariantu usuwania wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Niegowa

Stopień pilności	Obiekt	Lata		
		2011 - 2012	2013 i 2022	2023 – 2032
I stopień pilności	Gospodarstwa indywidualne	12420	115490	0
	Budynki będące własnością Gminy	0	0	0
	Budynki placówek oświatowych	640	0	0
	Firmy, przedsiębiorstwa i inne instytucje	3200	0	0
II stopień pilności	Gospodarstwa indywidualne	0	6460	75020
	Budynki będące własnością Gminy	0	0	0
	Budynki placówek oświatowych	0	0	0
	Firmy, przedsiębiorstwa i inne instytucje	0	0	240
III stopień pilności	Gospodarstwa indywidualne	0	0	46350
	Budynki będące własnością Gminy	0	0	0
	Budynki placówek oświatowych	0	0	0
	Firmy, przedsiębiorstwa i inne instytucje	0	0	340
Razem gmina Niegowa		16260	121950	121950

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 roku w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest ze zmianami z 2010 r., wyroby zawierające azbest zaliczane do I stopnia należy pilnie usunąć lub zabezpieczyć bezzwłocznie, natomiast zaliczane do II stopnia wymagają ponownej oceny w terminie do 1 roku, a należące do III stopnia wymagają ponownej oceny w terminie do 5 lat.

Wariant I, zgodny z założeniami powyższego rozporządzenia, zakładający usuwanie w kolejności zgodnej ze stopniami pilności, jest w praktyce trudny do realizacji. Wariant ten jest niemożliwy do realizacji bez udziału i zaangażowania właściciela konkretnego budynku.

WARIANT II

USUWANIE W PIERWSZEJ KOLEJNOŚCI: WYROBY Z BUDYNKÓW UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ, BUDYNKÓW GMINY ORAZ FIRM I PRZEDSIĘBIORSTW

Wariant ten zakłada usuwanie w pierwszej kolejności, wszystkich wyrobów znajdujących się w budynkach użyteczności publicznej, z placówek oświatowych, firm, przedsiębiorstw i innych instytucji na terenie gminy Niegowa niezależnie od ich przynależności do stopnia pilności. W dalszej kolejności wariant zakłada usuwanie zgodnie ze

stopniami pilności, czyli w kolejności wyroby azbestowe z budynków, należące do I stopnia, kolejno do II oraz w konsekwencji do III stopnia.

W latach 2011 - 2012 roku zostaną usunięte wszystkie wyroby zawierające azbest z budynków placówek oświatowych w ilości **640 m²** należące do I stopnia, z budynków należących do firm i przedsiębiorstw w ilości 3200 m² I stopnia, 240 m² II stopnia i 340 m² III stopnia. W tym okresie zostanie także usunięte 11840 m² wyrobów I stopnia z budynków należących do gospodarstw indywidualnych. W sumie w tym okresie zostanie usunięte 16260 m² wyrobów zawierających azbest.

W latach 2013 – 2022 zostaną usunięte: pozostałość wyrobów I stopnia z budynków należących do gospodarstw indywidualnych w ilości 116070 m² oraz część wyrobów II stopnia w ilości 5880 m² z budynków gospodarstw indywidualnych.

W latach 2023 – 2032 zostanie usunięta pozostałość wyrobów II stopnia z budynków gospodarstw indywidualnych w ilości 75600 m². W tym okresie zostaną także usunięte wszystkie wyroby III stopnia w ilości: 46350 m² z budynków gospodarstw indywidualnych.

Tabela 6.4. Zestawienie ilościowe [m²] dla II wariantu usuwania wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Niegowa.

Stopień pilności	Obiekt	Lata		
		2011 - 2012	2013 i 2022	2023 – 2032
I stopień pilności	Gospodarstwa indywidualne	11840	116070	0
	Budynki będące własnością Gminy	0	0	0
	Budynki placówek oświatowych	640	0	0
	Firmy, przedsiębiorstwa i inne instytucje	3200	0	0
II stopień pilności	Gospodarstwa indywidualne	0	5880	75600
	Budynki będące własnością Gminy	0	0	0
	Budynki placówek oświatowych	0	0	0
	Firmy, przedsiębiorstwa i inne instytucje	240	0	0
III stopień pilności	Gospodarstwa indywidualne	0	0	46350
	Budynki będące własnością Gminy	0	0	0
	Budynki placówek oświatowych	0	0	0
	Firmy, przedsiębiorstwa i inne instytucje	340	0	0
Razem		16260	121950	121950

Wariant II, z powyżej opisaną kolejnością, jest w praktyce także trudny do realizacji z przyczyn analogicznych, jak dla wariantu I. Jest on jednak istotny ze względu na usuwanie zagrożenia w miejscach o dużym nasileniu ruchu ludności.

WARIANT III

USUWANIE ZGODNIE Z KOLEJNOŚCIĄ ZGŁOSZEŃ

Wariant ten zakłada nierównomierne w czasie rozłożenie usuwania wyrobów zawierających azbest. Proces usuwania wyrobów zawierających azbest będzie postępować zgodnie z kolejnością chętnych właścicieli budynków na realizację tego zadania. Koszty inwestycji, zgodnie z ustawą, pokrywa właściciel, dlatego też realizacja tego zadania odbywać się będzie w miarę zapotrzebowania mieszkańców. Zgłoszenia wymiany pokrycia dachowego dokonuje właściciel konkretnego obiektu, natomiast ewentualne dofinansowanie (transportu i unieszkodliwienia) pokrywać może Gmina. Dofinansowanie poprzez Gminę inwestycji może odbywać się poprzez zwrot kosztów zgodnie z przedstawionym rachunkiem lub poprzez zlecenie prac uprawnionej firmie wyłonionej przez Gminę na zasadach przetargu.

Przyjęcie do realizacji tego wariantu może spowodować wzrost zainteresowania problemem wśród mieszkańców gospodarstw indywidualnych. Koszty nowego dachu, koszty zdjęcia pokrycia dachowego, wykonanego z materiałów zawierających azbest, na terenie prywatnej posesji, oraz koszty transportu powstałych odpadów zawierających azbest do miejsca ich unieszkodliwienia oraz samego unieszkodliwienia pokrywa właściciel posesji, zgodnie z unijną zasadą „zanieczyszczający płaci”. Jednak Gmina może przeznaczyć własne środki na dofinansowanie w całości lub w części zadania w zakresie demontażu, transportu i unieszkodliwienia odpadów zawierających azbest.. Wariant III jest najbardziej realny do realizacji.

W zakresie dofinansowania osobom fizycznym z gminnych środków, powołując się na art. 403 ust.2. i 4 Ustawy Prawo Ochrony Środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 (Dz. U. z 2008 r. Nr 25 poz. 150) istnieje możliwość dofinansowania ze środków gminnych dla osób fizycznych, kosztów związanych z gospodarką odpadami – kosztów transportu i unieszkodliwiania na składowisku odpadów niebezpiecznych - odpadów zawierających azbest.

8. SZACOWANE NAKŁADY FINANSOWE NA REALIZACJĘ ZADANIA

Usuwanie i unieszkodliwianie odpadów niebezpiecznych, a w szczególności zawierających azbest, może być finansowane lub współfinansowane z dotacji lub kredytów/pożyczek udzielonych na preferencyjnych warunkach. Przegląd możliwości i potencjalnych źródeł sfinansowania niezbędnych nakładów przedstawiony został poniżej.

Nakłady finansowe konieczne do poniesienia dla zdjęcia pokrycia dachowego wykonanego z materiałów zawierających azbest, z budynków użyteczności publicznej lub budynków będących własnością Gminy oraz koszty transportu i unieszkodliwienia odpadów powstałych w wyniku wymiany pokrycia dachowego powinny być ponoszone w całości lub części ze środków publicznych (gminnych) lub ze środków właścicieli budynków.

Nakłady finansowe konieczne do poniesienia dla zdjęcia pokrycia dachowego, wykonanego z materiałów zawierających azbest, na terenie prywatnej posesji, oraz koszty transportu powstałych odpadów zawierających azbest do miejsca ich unieszkodliwienia ponosi, zgodnie z unijną zasadą „zanieczyszczający płaci”, właściciel posesji. Jednak koszty demontażu, transportu wraz z kosztami unieszkodliwienia odpadów azbestowych mogą być pokryte m.in. ze środków gminnych oraz funduszy unijnych w całości lub części.

8.1. NAKŁADY FINANSOWE DLA DEMONTAŻU, TRANSPORTU I SKŁADOWANIA ODPADÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

Według danych zgromadzonych, opracowanych i przedstawionych w niniejszej pracy, realizacja demontażu i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest, zgodnie z krajowym Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski ma potrwać do 2032 roku. Proces ten obejmuje (w przypadku gminy Niegowa) **260160 m²** płyt azbestowo-cementowych. Wagowo taka powierzchnia pokryć dachowych odpowiada masie **3642,2 Mg** (1 m² płyty falistej waży ok. 14 kg – *wartość uśredniona uzyskana na podstawie danych udostępnionych przez „Środowisko i Innowacje” - Składowisko odpadów niebezpiecznych w Dobrowie*). Łączna objętość azbestowych pokryć dachowych na terenie gminy Niegowa wynosi około **2986,6 m³**.

Do oszacowania całkowitych nakładów finansowych związanych z likwidacją wbudowanych elementów z azbestem wykorzystano informacje, aktualne na rok 2011, na temat rynkowych cen usuwania, transportu i deponowania materiałów zawierających azbest.

Przyjęto orientacyjne ceny jednostkowe:

Średni **KOSZT SKŁADOWANIA** wyrobów zawierających azbest, w zależności od
wynegocjowanych warunków i wybranego składowiska, kształtuje się
w przedziale **od 210,6 do 291,6 zł/Mg**.

Średni **KOSZT TRANSPORTU** na składowisko wynosi ok. **5 zł na kilometr**.

Średni **KOSZT DEMONTAŻU** wyrobów azbestowo – cementowych
(przez specjalistyczną firmę) wynosi **15 zł/m²**.

**Przyjęte wartości mogą być zmienne w czasie w zależności od różnorodnych
uwarunkowań wynikających m.in. z prowadzonej polityki cenowej,
z sytuacji rynkowej.**

Szacowane nakłady finansowe związane z demontażem ogólnej ilości wyrobów
z całego terenu gminy Niegowa przedstawia tabela 8.1.

Szacowane nakłady finansowe związane z demontażem ogólnej ilości wyrobów
z podziałem na stopnie pilności przedstawia tabela 8.2.

Tabela 8.1. Całkowity szacowany koszt demontażu wyrobów azbestowo-cementowych na obszarze
gminy Niegowa.

Rodzaj obiektu	Ilość wyrobów [m ²]	Łączny koszt demontażu [zł]
Gospodarstwa indywidualne	255740	3836100
Budynki będące własnością Gminy	0	0
Placówki oświatowe	640	9600
Firmy, przedsiębiorstwa i inne instytucje	3780,0	56700
Ogółem	260160	3902400

Tabela 8.2. Szacowany koszt demontażu wyrobów azbestowo-cementowych z podziałem na stopnie pilności

Rodzaj obiektu	I stopień pilności		II stopień pilności		III stopień pilności		Suma [zł]
	Ilość [m ²]	Koszt zdjęcia [zł]	Ilość [m ²]	Koszt zdjęcia [zł]	Ilość [m ²]	Koszt zdjęcia [zł]	
Gospodarstwa indywidualne	127910	1918650	81480	1222200	46350	695250	3836100
Budynki będące własnością Gminy	0	0	0	0	0	0	0
Placówki oświatowe	640	9600	0	0	0	0	9600
Firmy, przedsiębiorstwa i inne instytucje	3200	48000	240	3600	340	5100	56700
Ogółem	131750	1976250	81720	1225800	46690	700350	3902400

Analizę nakładów finansowych związanych z transportem i składowaniem odpadów przeprowadzono dla trzech docelowych lokalizacji składowisk odpadów (2 z województwa śląskiego – składowisko w Knurowie, gmina Knurów, składowisko w Jastrzębiu Zdroju), 1 z województwa świętokrzyskiego - składowisko w Dobrowie, gmina Tuczępy, powiat buski. Takie lokalizacje pozwoliły na porównanie kosztów związanych z transportem:

- **Składowisko odpadów w Knurowie**, woj. śląskie (ok. **90** km od gminy Niegowa; 180 km w obydwie strony).
- **Składowisko odpadów w Jastrzębiu Zdroju**, woj. śląskie (ok. **140** km od gminy Niegowa; 280 km w obydwie strony),
- **Składowisko odpadów w Dobrowie**, gmina Tuczępy, powiat buski, woj. świętokrzyskie (**125** km od gminy Niegowa; 250 km w obydwie strony).

W pierwszym przypadku powstające odpady azbestowe z terenu gminy Niegowa byłyby transportowane na średnią odległość 90 km na składowisko odpadów w **Knurowie**, gmina Knurów. W tym przypadku:

- Przyjęty koszt transportu wynosi 5 zł/ kilometr,
- Koszt składowania wynosi 291,6 zł/Mg.

W drugim przypadku powstające odpady azbestowe z terenu gminy Niegowa byłyby transportowane na średnią odległość 140 km na składowisko w **Jastrzębiu Zdroju**:

- Koszt transportu wynosi 5 zł/ kilometr,
- Koszt składowania wynosi 216 zł/Mg.

W trzecim przypadku powstające odpady azbestowe z terenu gminy Niegowa byłyby transportowane na średnią odległość 125 km na składowisko odpadów w **Dobrowie**, gmina Tuczępy, powiat buski (województwo świętokrzyskie).

- Przyjęty koszt transportu wynosi 5 zł/ kilometr,
- Koszt składowania wynosi 210,6 zł/Mg.

Zestawienie nakładów finansowych koniecznych do poniesienia na transport i składowanie na składowiska przedstawiają tabele poniżej.

Tabela 8.3. Łączne szacowane koszty transportu i składowania odpadów na składowisku w **Knurowie**, (woj. śląskie).

Rodzaj obiektu	Ilość wyrobów [Mg]	Koszt transportu [zł]	Koszt składowania [zł]	Razem transport i składowanie [zł]
Gospodarstwa indywidualne	3580	161116	1044033	1205149
Budynki będące własnością Gminy	0	0	0	0
Placówki oświatowe	9	403	2613	3016
Firmy, przedsiębiorstwa i inne instytucje	53	2381	15431	17813
Ogółem	3642	163901	1062077	1225978

Tabela 8.4. Łączne szacowane koszty transportu i składowania odpadów na składowisku w **Jastrzębiu Zdroju**, (woj. śląskie).

Rodzaj obiektu	Ilość wyrobów [Mg]	Koszt transportu [zł]	Koszt składowania [zł]	Razem transport i składowanie [zł]
Gospodarstwa indywidualne	3580	250625	773358	1023983
Budynki będące własnością Gminy	0	0	0	0
Placówki oświatowe	9	627	1935	2563
Firmy, przedsiębiorstwa i inne instytucje	53	3704	11431	15135
Ogółem	3642	254957	786724	1041681

Tabela 8.5. Łączne szacowane koszty transportu i składowania odpadów na składowisku w **Dobrowie** (woj. świętokrzyskie).

Rodzaj obiektu	Ilość wyrobów [Mg]	Koszt transportu [zł]	Koszt składowania [zł]	Razem transport i składowanie [zł]
Gospodarstwa indywidualne	3580	223773	754024	977796
Budynki będące własnością Gminy	0	0	0	0
Placówki oświatowe	9	560	1887	2447
Firmy, przedsiębiorstwa i inne instytucje	53	3308	11145	14452
Ogółem	3642	227640	767056	994696

Tabela 8.6. Koszt transportu i składowania w **Knurowie** odpadów zawierających azbest pochodzących z terenu gminy Niegowa

Lokalizacja	Koszt transportu i składowania w [zł] wg stopnia pilności											
	I			II			III			Razem		
	Ilość wyrobów [Mg]	Transport [zł]	Składowanie [zł]	Ilość wyrobów [Mg]	Transport [zł]	Składowanie [zł]	Ilość wyrobów [Mg]	Transport [zł]	Składowanie [zł]	Transport [zł]	Składowanie [zł]	Razem Transport+ Składowanie
Gospodarstwa indywidualne	1790,7	80583	522180	1140,7	51332	332634	648,9	29201	189219	161116	1044033	1205149
Budynki będące własnością Gminy	0,0	0	0	0,0	0	0	0,0	0	0	0	0	0
Placówki oświatowe	9,0	900	2613	0,0	0	0	0,0	0	0	900	2613	3513
Firmy, przedsiębiorstwa i inne instytucje	44,8	2016	13064	3,4	900	980	4,8	900	1388	3816	15431	19247
Razem	1844,5	83003	537856	1144,1	51484	333614	653,7	29415	190607	163901	1062077	1225978

Tabela 8.7. Koszt transportu i składowania w **Jastrzębiu Zdroju** odpadów zawierających azbest pochodzących z terenu gminy Niegowa

Lokalizacja	Koszt transportu i składowania w [zł] wg. stopnia pilności											
	I			II			III			Razem		
	Ilość wyrobów [Mg]	Transport* [zł]	Składowanie [zł]	Ilość wyrobów [Mg]	Transport [zł]	Składowanie [zł]	Ilość wyrobów [Mg]	Transport* [zł]	Składowanie [zł]	Transport [zł]	Składowanie [zł]	Razem Transport+ Składowanie
Gospodarstwa indywidualne	1790,7	125352	386800	1140,7	79850	246396	648,9	45423	140162	250625	773358	1023983
Budynki będące własnością Gminy	0,0	0	0	0,0	0	0	0,0	0	0	0	0	0
Placówki oświatowe	9,0	1400	1935	0,0	0	0	0,0	0	0	1400	1935	3335
Firmy, przedsiębiorstwa i inne instytucje	44,8	3136	9677	3,4	235	726	4,8	333	1028	3704	11431	15135
Razem	1844,5	129115	398412	1144,1	80086	247121	653,7	45756	141191	254957	786724	1041681

Tabela 8.8. Koszt transportu i składowania w **Dobrowie** odpadów zawierających azbest pochodzących z terenu gminy Niegowa

Lokalizacja	Koszt transportu i składowania w [zł] wg. stopnia pilności											
	I			II			III			Razem		
	Ilość wyrobów [Mg]	Transport [zł]	Składowanie [zł]	Ilość wyrobów [Mg]	Transport [zł]	Składowanie [zł]	Ilość wyrobów [Mg]	Transport [zł]	Składowanie [zł]	Transport [zł]	Składowanie [zł]	Razem Transport+ Składowanie
Gospodarstwa indywidualne	1790,7	111921	377130	1140,7	71295	240236	648,9	34165	136658	217381	754024	971405
Budynki będące własnością Gminy	0,0	0	0	0,0	0	0	0,0	0	0	0	0	0
Placówki oświatowe	9,0	1250	1887	0,0	0	0	0,0	0	0	1250	1887	3137
Firmy, przedsiębiorstwa i inne instytucje	44,8	2800	9435	3,4	210	708	4,8	251	1002	3261	11145	14406
Razem	1844,5	115281	388452	1144,1	71505	240943	653,7	34415	137661	221201	767056	988257

Tabela 8.9. Łączne szacowane koszty demontażu, transportu i składowania odpadów.

Rodzaj obiektu	Ilość wyrobów [Mg]	Koszt demontażu [zł]	Składowisko w Knurowie		Składowisko w Jastrzębiu Zdroju		Składowisko w Dobrowie	
			Koszt transportu [zł]	Koszt składowania [zł]	Koszt transportu [zł]	Koszt składowania [zł]	Koszt transportu [zł]	Koszt składowania [zł]
Gospodarstwa indywidualne	3580	3836100	161116	1044033	250625	773358	223773	754024
Budynki będące własnością Gminy	0	0	0	0	0	0	0	0
Placówki oświatowe	9	9600	403	2613	627	1935	560	1887
Firmy, przedsiębiorstwa i inne instytucje	53	56700	2381	15431	3704	11431	3308	11145
Ogółem	3642	3902400	163901	1062077	254957	786724	227640	767056

8.2. SPOSOBY I MOŻLIWOŚCI POZYSKANIA ŚRODKÓW FINANSOWYCH

Zgodnie z art. 7. ust.1.Ustawy Prawo Ochrony Środowiska z dnia 27 kwietnia 2001, tekst jednolity z roku 2008 (Dz. U. z roku 2008 Nr 25 poz. 150): „*Kto powoduje zanieczyszczenie środowiska, ponosi koszty usunięcia skutków tego zanieczyszczenia*” oraz zgodnie z „Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” i jego aktualizacją usunięcie wyrobów zawierających azbest z prywatnych posesji należy w 100% do właścicieli obiektów. Zatem, w myśl powyższego, właściciel budynków z wbudowanym materiałem zawierającym azbest ponosi koszty usuwania powstałych odpadów zawierających azbest.

W zakresie dofinansowania osobom fizycznym z **budżetu gminy**, powołując się na art. 403 ust.2. i 4 Ustawy Prawo Ochrony Środowiska z dnia 27 kwietnia 2001, tekst jednolity z roku 2008 (Dz. U. Nr 25 poz. 150.) większość gmin w kraju przeznaczają część środków na dofinansowanie, dla osób fizycznych, kosztów związanych ze zdjęciem, transportem i unieszkodliwianiem powstałych odpadów na składowisku odpadów niebezpiecznych - odpadów zawierających azbest.

Możliwości pozyskania środków finansowych przez Gminę na realizację zadań związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest są bezpośrednio związane z priorytetami wielu funduszy krajowych i unijnych w zakresie gospodarki odpadami, ochrony powietrza czy ochrony powierzchni ziemi. Istotne znaczenie w przeznaczaniu środków na ten cel odgrywa Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Możliwości pozyskania i przeznaczania środków ze źródeł krajowych i unijnych przedstawione są w wydany przez Ministerstwo Gospodarki „Poradniku finansowania usuwania azbestu”. Aktualny „Poradnik finansowania usuwania azbestu z 2009 roku podaje instrumenty finansowe wspierające usuwanie wyrobów zawierających azbest. Są to instrumenty szczebla ogólnokrajowego i wojewódzkiego, przedstawione w rozdziałach 8.2.1. oraz 8.2.2.

Najbezpieczniejszym źródłem finansowania w całości lub części unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych, w tym zawierających azbest, są środki własne Gminy. Z wykorzystywaniem takich środków nie wiążą się dodatkowe nakłady finansowe w postaci odsetek. Z uwagi na rozległe zadania własne i celowe gminy w stosunku do potrzeb inwestycyjnych, konieczne może stać się sięgnięcie w całości lub części po obce źródła finansowania.

Warunkiem powodzenia działań związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest jest zapewnienie środków finansowych na odbiór odpadów zawierających azbest z gospodarstw indywidualnych i z innych zasobów mieszkaniowych. Obietnice dawane mieszkańcom chcącym usunąć azbest ze swoich posesji muszą być bezwzględnie dotrzymywane. W przeciwnym razie, utrata zaufania może być przyczyną zaniechania działań ze strony właścicieli budowli lub prowadzenia przez nich prac „na własną rękę” bez zastosowania koniecznych środków ostrożności. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że w takim przypadku azbest trafi na nielegalne „wysypisko odpadów”.

Realizacja poszczególnych projektów związanych z bezpiecznym usuwaniem wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwianiem powstających odpadów, możliwa jest poprzez wykorzystanie m.in.:

- środków publicznych - pochodzących z budżetu gminy lub pozabudżetowych instytucji publicznych,
- środków prywatnych - środki własne inwestora,
- środków publiczno-prywatnych - pochodzących z budżetu gminy lub pozabudżetowych instytucji publicznych oraz środków własnych inwestora.

Formy finansowania inwestycji ekologicznych:

- udziały własne gmin lub przedsiębiorstw,
- zobowiązania kapitałowe (kredyty, pożyczki, obligacje, leasing),
- udziały kapitałowe – (akcje i udziały w spółkach),
- dotacje.

8.2.1. INSTRUMENTY OGÓLNOKRAJOWE

Wśród instrumentów ogólnokrajowych wspierających bezpieczne usuwanie wyrobów zawierających azbest należy wymienić instrumenty:

- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013,
- Banku Ochrony Środowiska S.A. oraz BGŻ we współpracy z ARiMR .

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Finansowanie zadań z zakresu gospodarki odpadami, w tym odpadami zawierającymi azbest, jest możliwe ze środków funduszy ochrony środowiska na zasadach określonych ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity, Dz. U. z dnia 23 stycznia 2008 r. Nr 25, poz. 150). Dotyczy to głównie zadań o relatywnie niskich kosztach inwestycyjnych. Środki pozyskiwane z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej zapewniają wsparcie finansowania inwestycji, zgodnie zasadami przyjętymi w tych funduszach.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przeznacza środki finansowe na wspieranie wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i jednostek gminnych oraz na realizację zadań określonych w ustawie Prawo ochrony środowiska. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej udziela oprocentowanych pożyczek, dopłat do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek, przyznaje dotacje na podstawie umów cywilno-prawnych.

Szczegółowe informacje na temat warunków uzyskania dofinansowania przedsięwzięć związanych z usuwaniem odpadów zawierających azbest dostępne są na stronie internetowej NFOSiGW: www.nfosigw.gov.pl oraz www.wfosigw.katowice.pl

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Według „Poradnika finansowania usuwania azbestu” z 2009 roku, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW) umożliwia sfinansowanie kosztów związanych z bezpiecznym usuwaniem i unieszkodliwianiem odpadów azbestowych, w ramach następujących działań [Ministerstwo Gospodarki, 2009]:

1. działanie 1.2.1. Modernizacja gospodarstw rolnych,
2. działanie 3.1.1. Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej,
3. działanie 3.1.2. Tworzenie i rozwój mikro przedsiębiorstw.

Bank Ochrony Środowiska S.A.

Bank Ochrony Środowiska S.A. specjalizuje się w finansowaniu przedsięwzięć służących ochronie środowiska. Misją Banku Ochrony Środowiska jest świadczenie kompleksowych usług finansowych dla podmiotów realizujących projekty na rzecz ochrony środowiska naturalnego.

BOŚ jest bankiem komercyjnym. Współpracuje z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej, Fundacją Polska Wieś 2000 im. M. Rataja, Europejskim Funduszem Rozwoju Wsi Polskiej oraz innymi funduszami pomocowymi.

Bank Ochrony Środowiska specjalizuje się w finansowej obsłudze przedsięwzięć proekologicznych. Współpracuje m.in. z Bankiem Światowym oraz Europejskim Funduszem Rozwoju Wsi Polskiej "Counterpart Found".

Kredyty oraz inne formy finansowania proponowane przez BOŚ umożliwiają realizację wielu inwestycji, m.in. zagospodarowanie odpadów stałych.

Bank Ochrony Środowiska prowadzi również linie kredytowe ze środków Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na m.in.: zagospodarowanie odpadów stałych, inwestycje wykorzystujące odnawialne źródła energii.

W ramach linii kredytowej **KfW5** (Kreditanstalt für Wiederaufbau), Bank Ochrony Środowiska finansuje przedsięwzięcia polegające na unieszkodliwianiu wyrobów zawierających azbest. Podstawą udzielenia kredytu jest posiadanie przez wnioskodawcę zdolności do zaciągnięcia kredytu i ustanowienie odpowiednich form zabezpieczenia spłaty kredytu [Ministerstwo Gospodarki, 2009].

Bank Gospodarki Żywnościowej (BGZ)

Bank Gospodarki Żywnościowej współpracuje z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w zakresie udzielania kredytów preferencyjnych. Podstawą do udzielania przez ARiMR pomocy ze środków krajowych, jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 stycznia 2009 r. w sprawie realizacji niektórych zadań ARiMR. Zasady udzielania dopłat do oprocentowania ustalane są przez ARiMR. Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o kredyt preferencyjny są:

1. osoby fizyczne, posiadające zdolność do czynności prawnych, z wyłączeniem emerytów i rencistów,
2. osoby prawne,
3. jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej.

8.2.2. INSTRUMENTY WOJEWÓDZKIE

Na szczeblu wojewódzkim instrumenty finansowe wspierające usuwanie wyrobów zawierających azbest oferują następujące instytucje [Ministerstwo Gospodarki, 2009]:

1. Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
2. Bank Ochrony Środowiska S.A. (BOS) we współpracy z WFOŚiGW,
3. Regionalne Programy Operacyjne dla poszczególnych województw.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Głównym zadaniem **funduszy wojewódzkich** jest finansowe wspieranie przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Co roku Rady Nadzorcze Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW) uchwalają listy przedsięwzięć priorytetowych planowanych do dofinansowania ze środków wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, Rady Nadzorcze uchwalają także „*Zasady udzielania i umarzania pożyczek oraz udzielania dotacji ze środków Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej*” dla realizacji wyznaczonych priorytetowych przedsięwzięć.

W ramach tych przedsięwzięć, zadania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest mogą uzyskać wsparcie dofinansowania działalności. Forma i zakres wsparcia, a także uprawnieni do ubiegania się o dofinansowanie różnią się w zależności od obowiązujących zasad w każdym z wojewódzkich funduszy.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach oferuje wsparcie finansowe na działania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest., w formie pożyczki, dotacji lub dopłaty do kredytu preferencyjnego, kredytu w bankowych liniach kredytowych, zgodnie z *„Listą przedsięwzięć priorytetowych planowanych do dofinansowania ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach”*. Dofinansowywane są koszty demontażu, transportu i unieszkodliwienia odpadów zawierających azbest z obiektów budowlanych zaliczanych do I stopnia pilności.

Zadania z zakresu usuwania wyrobów zawierających azbest są dofinansowywane pod warunkiem prowadzenia prac zgodnie z wymogami prawa, tj. przez firmę posiadającą pozwolenie na wytwarzanie i gospodarowanie odpadami azbestowymi.

Pełna lista przedsięwzięć priorytetowych do dofinansowania przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach w 2012 roku oraz załącznik nr1 do Uchwały nr 185/2011 Rady Nadzorczej WFOŚiGW w Katowicach z dnia 27 czerwca 2011 r. „Zasady udzielania dofinansowania ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach”, dostępne są na stronie internetowej WFOŚiGW w Katowicach.

W ramach programu „Gospodarowanie odpadami innymi niż komunalne” część III – usuwanie wyrobów zawierających azbest, WFOŚiGW w Katowicach wspólnie z NFOŚiGW dofinansowuje zadania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest w województwie śląskim w latach 2011 – 2012. Dofinansowanie skierowane jest do właścicieli wszystkich obiektów objętych gminnym programem usuwania azbestu. Szczegółowe informacje dostępne są na stronie internetowej WFOŚiGW w Katowicach.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko jest jednym z programów operacyjnych stanowiących instrumenty realizacji Narodowej Strategii Spójności na lata 2007-2013. Strategia ta zakłada znaczne przyspieszenie rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, wzrost zatrudnienia oraz zwiększenie spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej z pozostałymi krajami UE.

Głównym celem Programu jest podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia społeczeństwa, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej.

Regionalny Program Operacyjny stanowi istotny instrument polityki regionalnej, spajający większość zadań realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz inne jednostki publiczne i prywatne w ramach funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

W ramach „**Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013**” mogą być dofinansowane przedsięwzięcia związane z bezpiecznym usuwaniem azbestu w ramach priorytetów w:

1. działaniu 5.2. Gospodarka odpadami,
2. działaniu 6.2. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych.

Beneficjentami działania 5.2. posiadające osobowość prawną mogą być:

1. jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
2. jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
3. spółki wodne,
4. parki narodowe i krajobrazowe,
5. organizacje pozarządowe,
6. partnerzy społeczni i gospodarczy,
7. PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
8. jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną

Beneficjentami działania 6.2. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych mogą być:

1. jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
2. jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
3. szkoły wyższe,
4. organizacje pozarządowe,
6. partnerzy społeczni i gospodarczy,
7. kościoły i inne związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych,
8. spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe,
9. jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną.

9. SPOSÓB MONITORINGU I OCENY WDRAŻANIA PROGRAMU

9.1. MONITOROWANIE REALIZACJI ZAŁOŻEŃ PROGRAMU

Zgodnie z Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu gminne programy usuwania azbestu podlegają okresowej aktualizacji.

W procesie wdrażania Programu ważna jest kontrola przebiegu tego procesu oraz ocena stopnia realizacji zadań w nim wyznaczonych z punktu widzenia osiągnięcia założonych celów. Z tego względu ważne jest wyznaczenie systemu monitorowania, na podstawie którego będzie możliwe dokonanie oceny procesu wdrażania, jak i również będą mogły być dokonane ewentualne modyfikacje Programu.

Monitorowanie realizacji założeń Programu będzie prowadzony systematycznie przez cały okres realizacji Programu z wykorzystaniem Wojewódzkiej Bazy Danych (WBDA) zamieszczonej na stronie www.bazaazbestowa.pl, przygotowanej i prowadzonej na zlecenie Ministra Gospodarki.

Monitoring realizacji Programu usuwania materiałów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa pozwoli na bieżąco analizować i kontrolować zgodność założonych zadań Programu z bieżącą realizacją w terenie.

Monitoring realizacji zadań Programu obejmuje gromadzenie, przetwarzanie i rozpowszechnianie informacji o usuwaniu azbestu i wyrobów zawierających azbest, w szczególności dotyczących:

1. ilości i wyników przeprowadzonej inwentaryzacji oraz oceny stanu technicznego wyrobów zawierających azbest i ich lokalizacji na terenie gminy,
2. ilości usuniętych wyrobów zawierających azbest oraz wytworzonych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest;
3. ilości składowanych odpadów zawierających azbest;
4. wykazu przedsiębiorstw posiadających uprawnienia do bezpiecznego usuwania azbestu.

Skutecznym narzędziem monitorowania procesu usuwania azbestu z terenu gminy jest **Baza Danych Wyrobów i Odpadów Zawierających Azbest (WBDA)** dostępna na stronie internetowej www.bazaazbestowa.pl.

Nadrzędnym i niezmiennie istotnym elementem realizacji założeń Programu jest rozpoczęcie intensywnej edukacji ekologicznej prowadzącej do uzyskania akceptacji społecznej dla planowanych przedsięwzięć.

9.2. WSKAŹNIKI OCENY WDRAŻANIA PROGRAMU

Najważniejszym wskaźnikiem pokazującym efekty wdrażania Programu są ilości wyrobów zawierających azbest sukcesywnie usuwane z obiektów znajdujących się na terenie gminy i unieszkodliwione metodą składowania lub inną dostępną metodą.

Zaproponowane w niniejszym Programie wskaźniki monitoringu mają charakter jakościowy i ilościowy. Wskaźniki jakościowe umożliwią dokonanie charakterystyki ogólnej systemu natomiast wskaźniki ilościowe pokażą w sposób szczegółowy, na podstawie konkretnych wartości liczbowych wydajność i skuteczność funkcjonowania Programu.

Wykaz wskaźników efektywności realizacji i monitoringu Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa przedstawia tabela 11.1.

Tabela 9.1. Wykaz wskaźników efektywności realizacji Programu

Lp	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Stan z 2011r.
1	Ilość zinwentaryzowanych na terenie gminy wyrobów zawierających azbest	m ²	260160
		Mg	3642,2
2	Ilość budynków z wbudowanymi wyrobami zawierającymi azbest	szt.	2530
3	Odsetek budynków z wyrobami zawierającymi azbest	%	44
4	Ilość zinwentaryzowanych wyrobów zawierających azbest, wbudowanych w budynkach gospodarstw indywidualnych	m ²	255740
		Mg	3165,12
5	Ilość zinwentaryzowanych wyrobów zawierających azbest, wbudowanych w budynkach placówek oświatowych	m ²	640
		Mg	9,0
6	Ilość zinwentaryzowanych wyrobów zawierających azbest, wbudowanych w budynkach należących do firm i przedsiębiorstw	m ²	3780
		Mg	52,9
7	Ilość usuniętych z terenu gminy odpadów zawierających azbest	m ²	-
		Mg	-
8	Ilość usuniętych odpadów zawierających azbest z budynków gospodarstw indywidualnych	m ²	-
		Mg	-

9	Ilość usuniętych odpadów zawierających azbest z budynków placówek oświatowych	m ²	-
		Mg	-
10	Ilość usuniętych odpadów zawierających azbest z budynków należących do firm i przedsiębiorstw	m ²	-
		Mg	-
11	Ilość unieszkodliwionych odpadów zawierających azbest	m ²	-
		Mg	-

10. PODSUMOWANIE

Opracowanie „*Programu usuwania materiałów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa wraz z inwentaryzacją*” wykonano na podstawie umowy nr rej. 25(C-2)11 zawartej pomiędzy Gminą Niegowa z siedzibą ul. Sobieskiego 1, 42-320 Niegowa, a Instytutem Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN, ul. Wybickiego 7, Kraków, w dniu 30.05. 2011 roku.

Opracowanie wykonano z uwzględnieniem wymogów obowiązujących aktów prawnych (na dzień rozpoczęcia umowy), w szczególności:

- Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 roku w *sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest* (Dz. U. Nr 71 z roku 2004, poz. 649),
- Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 5 sierpnia 2010 *zmieniającym rozporządzenie w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest* (Dz. U. Nr 162 z roku 2010, poz. 1089).
- Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 roku w *sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest* (Dz. U. Nr 8 z roku 2011, poz. 31).

W opracowaniu wykorzystano materiały udostępnione przez Referat Rozwoju Gospodarczego, Rolnictwa, Gospodarki Gruntami i Promocji Gminy Urzędu Gminy w Niegowie. *Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa wraz z inwentaryzacją* jest zgodny z przepisami prawnymi obowiązującymi w Polsce oraz Unii Europejskiej, a także z innymi dokumentami w przedmiotowym zakresie, m.in. z:

- Ustawą Prawo Ochrony Środowiska z dnia 27 kwietnia 2001r. (tekst jednolity z 2008r., Dz. U. Nr 25, poz. 150 ze zm.)
- Ustawą o Odpadach z dnia 27 kwietnia 2001r. (tekst jednolity z 2010r., Dz. U. Nr 185, poz. 1243),
- Programem usuwania wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski, 2002 r.,
- Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032,
- Planem Gospodarki Odpadami dla Gminy Niegowa na lata 2004-2008.

Opracowanie programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest obejmuje:

1. Inwentaryzację wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Niegowa wraz z oceną.
2. Zestawienie ilościowe i jakościowe materiałów zawierających azbest dla gminy Niegowa w układzie trzech stopni pilności.
3. Określenie celów o różnych terminach realizacji,
4. Określenie możliwości i sposobu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa.
5. Koszty związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest.
6. Harmonogram realizacji gminnego programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.
7. Sposób monitoringu i oceny wdrażania programu
8. Wskazówki edukacyjne z zakresu szkodliwości wyrobów zawierających azbest.

Dla potrzeb realizacji opracowania, Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN przeprowadził szczegółową inwentaryzację wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Niegowa. Przeprowadzono inwentaryzację w warunkach terenowych, tzw. „spis z natury” wśród gospodarstw indywidualnych, inwentaryzację wyrobów na obiektach będących we władaniu Gminy oraz inwentaryzację na pozostałych obiektach. Wypełnione ankiety wraz z oceną stanowią załącznik do opracowania.

Azbest, z uwagi na swoje zalety, był szeroko stosowany do produkcji wyrobów budowlanych, wśród których największe znaczenie miały płyty i rury azbestowo-cementowe. Płyty szeroko były stosowane jako pokrycia dachowe, a rury, stosunkowo niewielkie ilości, do wykonywania instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych oraz jako przewody kominowe i zsypy w budynkach wielokondygnacyjnych. Na terenie gminy Niegowa najwięcej odpadów zawierających azbest powstanie w trakcie wymiany pokryć dachowych budynków. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 roku w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, z 2001 r. poz. 1206) głównie będą to odpady z przypisanymi kodami klasyfikacyjnymi:

17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest

17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest.

Odpady te należą do niebezpiecznych.

Etapy prac wykonane przez Pracowników IGSMiE PAN dla potrzeb inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest:

- opracowanie ankiet zgodnie z obowiązującymi rozporządzeniami;
- spotkania oraz przeprowadzenie rozmów z podmiotami gospodarczymi na obszarze gminy Niegowa;
- konsultacje z Pracownikami Referatu Rozwoju Gospodarczego, Rolnictwa, Gospodarki Gruntami i Promocji Gminy Urzędu Gminy w Niegowie;
- przeprowadzenie inwentaryzacji w terenie wśród gospodarstw indywidualnych zgodnie z opracowanymi ankietami;
- przeprowadzenie inwentaryzacji w terenie wśród podmiotów gospodarczych zgodnie z opracowanymi ankietami.

Przeprowadzenie inwentaryzacji w terenie wśród gospodarstw indywidualnych oraz podmiotów gospodarczych, zgodnie z opracowanymi ankietami oraz oceną stanowiło zadanie podstawowe dla realizacji opracowania Programu usuwania materiałów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa. Przygotowane ankiety, zawierają dwa elementy:

- Informacja o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystania;
- Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest.

W wyniku przeprowadzonych badań ankietowych w terenie w miesiącach od maja do lipca 2011 roku, uzyskano łącznie **1080 ankiet**, w których sumarycznie wykazano **260160 m²**, tj. **3642,2 Mg** wyrobów budowlanych zawierających azbest, w tym: **3580 Mg** dla gospodarstw indywidualnych, **9 Mg** dla obiektów placówek oświatowych oraz **52,9 Mg** dla obiektów należących do firm i przedsiębiorstw.

Zdecydowana większość stosowanych w badanych obiektach wyrobów zawierających azbest należy do grupy pokryć dachowych. Są to głównie azbestowo-cementowe płyty faliste i płyty płaskie występujące na budynkach jednorodzinnych i budynkach gospodarczych.

Dla zestawienia jakościowego wyrobów zawierających azbest przeprowadzono Ocenę pilności usuwania wyrobów zawierających azbest. Przeprowadzona ocena pilności zgodnie z załącznikiem nr 1 do Rozporządzenia Ministra, Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej

z dnia 2 kwietnia 2004 ze zmianami z 2010 roku (Dz. U. Nr 71 z 2004 r. poz. 649 oraz z 2010 r. Nr 162, poz. 1089) wykazała, że stan utrzymania pokryć dachowych zawierających azbest jest zróżnicowany na obszarze gminy Niegowa. Ocena jakości wyrobów zawierających azbest na terenie gminy zgodnie ze stopniem pilności wykazała, że:

50,6 % zinwentaryzowanych wyrobów zaliczono do I stopnia pilności;

31,4 % zinwentaryzowanych wyrobów zaliczono do II stopnia pilności;

17,9 % zinwentaryzowanych wyrobów zaliczono do III stopnia pilności.

Zgodnie z Programem usuwania wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski, całkowita ilość wyrobów wbudowanych w obiektach budowlanych powinna zostać usunięta z unieszkodliwieniem do roku 2032.

Koszty zdjęcia pokrycia dachowego wykonanego z materiałów zawierających azbest, z budynków użyteczności publicznej lub będących własnością Gminy oraz koszty transportu i unieszkodliwienia odpadów powstałych w wyniku wymiany takiego pokrycia dachowego, powinny być pokrywane w całości lub części ze środków publicznych.

Zgodnie z Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032, koszty zdjęcia pokrycia dachowego, wykonanego z materiałów zawierających azbest, na terenie prywatnej posesji pokrywa właściciel posesji. Koszty transportu powstałych odpadów zawierających azbest do miejsca ich unieszkodliwienia oraz koszty unieszkodliwienia odpadów azbestowych mogą być natomiast pokryte z funduszy gminnych.

Warunkiem powodzenia działań związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest jest zapewnienie środków finansowych na odbiór odpadów zawierających azbest z nieruchomości gospodarstw indywidualnych. Obietnice dawane mieszkańcom chcącym usunąć azbest ze swoich posesji muszą być bezwzględnie dotrzymywane. W przeciwnym razie, utrata zaufania może być przyczyną zaniechania działań ze strony właścicieli obiektów.

Według danych zgromadzonych, opracowanych i przedstawionych w niniejszej pracy, realizacja demontażu i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest, zgodnie z krajowym Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski ma potrwać do 2032 roku. Proces ten obejmuje, w przypadku gminy

Niegowa, **260160 m²** płyt azbestowo-cementowych. Wagowo powierzchnia wyrobów odpowiada masie **3642,2 Mg**. Łączna objętość wyrobów azbestowych na terenie gminy Niegowa wynosi **2986,6 m³**.

Łącznie koszt demontażu wyrobów azbestowych wynosi: **3902400 zł**.

Analizę nakładów finansowych związanych z transportem i składowaniem odpadów przeprowadzono dla 3 docelowych składowisk odpadów, mogących przyjmować odpady zawierające azbest z terenu gminy Niegowa. Są to: składowisko w **Knurowie**, gmina Knurów, składowisko w **Jastrzębiu Zdroju**, składowisko odpadów w **Dobrowie** (gmina Tuczępy, powiat buski). Szacowany koszt transportu wraz ze składowaniem odpadów wynosi odpowiednio **1225978 zł, 1041681 zł i 988257 zł**.

11. SPIS PODSTAWOWYCH WYKORZYSTANYCH MATERIAŁÓW

- Brzozowski A., Obmiński A., 2004 - Gdzie występuje potrzeba zabezpieczania lub usuwania azbestu w Polsce?. Bezpieczeństwo Pracy: Nauka i Praktyka, Vol.393, Nr.4,
- Crocq B., 1998 - <http://www.crocq.net/Crocq/amiante.htm>,
- Dyczek A. 2000 – Bezpieczne postępowanie z azbestem i materiałami zawierającymi azbest : uwarunkowania techniczne i prawne. W: Materiały Szkoły Gospodarki Odpadami AGH-PAN. Ryto,
- Dyrektywa Rady Wspólnoty Europejskiej (91/382/EWG) z 24 czerwca 1991 r.,
- Karbownik A. 2001- Zbiór przepisów i procedur dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest. Ministerstwo Gospodarki. Warszawa,
- Kuzio S., - Instytut Gospodarowania Odpadami Sp. z o.o.,
- Lista przedsięwzięć priorytetowych do dofinansowania przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach w 2012 roku
- Obmiński A. 2000 – Odpady azbestowe, składowanie, neutralizacja, zagrożenie. w: Materiały Szkoły Gospodarki Odpadami AGH –PAN, Kraków,
- Perret V. - <http://www.amiante-info.ch>],
- Plan Gospodarki Odpadami dla Gminy Niegowa na lata 2004 - 2008,
- Polański A. 1974 – Geochemia i surowce mineralne. Wyd. Geol. Warszawa,
- Poradnik dla użytkowników wyrobów azbestowych, Ministerstwo Gospodarki, 2008,
- Poradnik finansowania usuwania azbestu 2009, Ministerstwo Gospodarki, 2009,
- Problemy zanieczyszczenia powietrza włóknami azbestu. Biblioteka Monitoringu Środowiska. Warszawa, PIOŚ 1993,
- Prognoza Oddziaływania na Środowisko dla „ Programu oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”, załącznik – Charakterystyka składowiska w Kraśniku, Warszawa 2009,
- Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2009,
- Program usuwania wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski. Warszawa, 2002,
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 grudnia 2004 r. w sprawie substancji, preparatów, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (Dz. U. Nr 280, poz. 2771, z późn. zm.),
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. Nr 73, poz. 645, z późn. zm.),
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 września 2005 r. w sprawie wykazu substancji niebezpiecznych wraz z ich klasyfikacją i oznakowaniem (Dz. U. Nr 201, poz. 1674),
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. Nr 217, poz. 1833, z późn. zm.),
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny (Dz. U. Nr 191, poz. 1595),
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192, poz. 1876 oraz z 2008 r. Nr 200, poz. 1235),
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71, poz. 649),
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 5 sierpnia 2010 zmieniającego rozporządzenie w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 162 z roku 2010, poz. 1089),
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 roku w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji

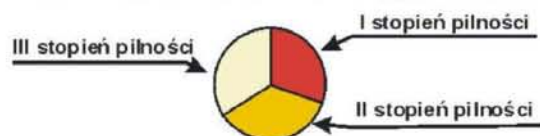
- lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest. (Dz. U. Nr 8 z roku 2011, poz. 31),
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 5 sierpnia 2010 zmieniającego rozporządzenie w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 162 z roku 2010, poz. 1089),
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. Nr 216, poz. 1824),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 lutego 2006 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów (Dz. U. Nr 30, poz. 213),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (Dz. U. Nr 122, poz. 1055),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu, czasu, sposobu oraz warunków prowadzenia monitoringu składowisk odpadów (Dz. U. Nr 220, poz. 1858),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów (Dz. U. Nr 61, poz. 549 oraz z 2009 r. Nr 39, poz. 320),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 czerwca 2005 r. w sprawie podziemnych składowisk odpadów (Dz. U. Nr 110, poz. 935),
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu i sposobu stosowania przepisów o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych do transportu odpadów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 236, poz. 1986),
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (Dz. U. Nr 120, poz. 1126),
- Szeszenia-Dąbrowska N., Siuta J. (red) - 1998: Azbest w środowisku. Oficyna wydawnicza IMP, Łódź,
- Szeszenia-Dąbrowska N., 2003 - Materiał dydaktyczny na kurs specjalistyczny „Bezpieczne postępowanie z azbestem i materiałami zawierającymi azbest”, Kraków, 2003,
- Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243),
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 199, poz. 1671, z późn. zm.),
- Vogel L., 2009 - politique.eu.org/archives/2009.html,
www.pip.gov.pl/html/pl/doc/,
- Zasady udzielania dofinansowania ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach”, załącznik nr1 do Uchwały nr 185/2011 Rady Nadzorczej WFOŚiGW w Katowicach z dnia 27 czerwca 2011 r.

GMINA NIEGOWA

The map shows the following settlements with their corresponding pie charts:

- Ludwinów**: Small pie chart (approx. 10% red, 90% yellow).
- Trzebnów**: Medium pie chart (approx. 30% red, 70% yellow).
- Gorzków**: Small pie chart (approx. 10% red, 90% yellow).
- Stary**: Small pie chart (approx. 10% red, 90% yellow).
- Dąbrowno**: Large pie chart (approx. 30% red, 70% yellow).
- Mzurów**: Medium pie chart (approx. 30% red, 70% yellow).
- Brzeziny**: Small pie chart (approx. 10% red, 90% yellow).
- Postaszów**: Large pie chart (approx. 30% red, 70% yellow).
- Niegówka**: Small pie chart (approx. 10% red, 90% yellow).
- Moczydło**: Small pie chart (approx. 10% red, 90% yellow).
- Niegowa**: Large pie chart (approx. 30% red, 70% yellow).
- Tomiszów**: Small pie chart (approx. 10% red, 90% yellow).
- Blizyce**: Medium pie chart (approx. 30% red, 70% yellow).
- Sokolniki**: Large pie chart (approx. 30% red, 70% yellow).
- Zagórze**: Small pie chart (approx. 10% red, 90% yellow).
- Ogorzelec**: Small pie chart (approx. 10% red, 90% yellow).
- Łutowiec**: Small pie chart (approx. 10% red, 90% yellow).
- Mirów**: Small pie chart (approx. 10% red, 90% yellow).
- Bobolice**: Small pie chart (approx. 10% red, 90% yellow).

Procentowy udział poszczególnych stopni pilności w całkowitej ilości wyrobów zawierających azbest

Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN
Kraków, ul. Wybickiego 7
Pracownia Badań Środowiskowych i Gospodarki Odpadami

Temat: Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Niegowa wraz z inwentaryzacją

Nazwa rysunku: Procentowy udział poszczególnych stopni pilności w całkowitej ilości wyrobów zawierających azbest

Złoczeń odwieca: **Gmina Niegowa**

Załącznik
1

Fot.1 Pokrycie dachowe budynku gospodarczego
z płyt falistych - I stopień pilności

Fot.2 Pokrycie dachowe budynku mieszkalnego
z płytek falistych - II stopień pilności

Fot.3 Pokrycie dachowe budynku mieszkalnego
z płyt falistych - III stopień pilności

Fot.4 Pokrycie dachowe budynku mieszkalnego
z płytek płaskich - III stopień pilności